
Perspektivnotat
2007 ■ 2010

Indholdsfortegnelse

	Side
Forord	5
Byen og borgerne - borgernes liv i byen	9
Byens udtryk og udvikling	15
Den fremtidige bosætning og befolkningssammensætning	27
Læring	37
Fyrtårne giver liv i kludene	53
Bilag	63
Bidragydere	69

Forord

“Byens Kilde”
- en fontæne i kobber af kunstneren Ib Braun -
er valgt som et symbolsk åbningsbillede til
perspektivnotatens fokus på det væld af
muligheder, som ligger foran os.

07

08

09

10

Forord

Chefgruppen udarbejder hvert andet år et perspektivnotat, hvor Chefgruppen giver sine bud på nogle af de udfordringer og muligheder, som Hvidovre kommune står over for i de kommende år.

Perspektivnotatet udarbejdes til inspiration for kommunalbestyrelsens mere langsigtede overvejelser og beslutninger om, hvad der skal være retningen og indholdet for kommunens fremtid.

De prioriteringer, som kommunalbestyrelsen foretager i begyndelsen af funktionsperioden danner rammen om deres arbejde i 4 års perioden. Kommunalbestyrelsen har dermed mulighed for at være med til at realisere en stor del af ideerne i løbet af 4 års perioden.

Mere konkret kan perspektivnotatet anvendes som inspirationsgrundlag for den planstrategi, som kommunalbestyrelsen skal vedtage i løbet af det 1. år i perioden, ligesom notatet kan anvendes i forbindelse med budgetovervejelserne, der har et 4 års sigt.

Chefgruppen har som indledning for arbejdet med perspektivnotatet 2007 – 10 foretaget et til - og fravalg af mulige emner.

Fokus i de kommende år vil for alle landets kommuner være gennemførelse af opgave- og strukturreformen. De enkelte emner i tilknytning hertil tages op på temamøder, hvor hele kommunalbestyrelsen er inviteret. Derfor er dette område ikke specifikt medtaget som emne i notatet.

Chefgruppen har valgt at koncentrere notatet om 4 emnekredse:

- Byens udtryk og udvikling
- Den fremtidige bosætning og befolkningssammensætning
- Læring
- Fyrtårne gir liv i kludene.

Chefgruppen har inviteret forskellige medarbejdere til at deltage i udarbejdelsen af de enkelte afsnit. Det har været en inspirerende proces, hvor chefgruppen har drøftet oplæg med skrivegrupperne. De 4 afsnit kan læses i sammenhæng og kan også stå alene. Der har været 4 forskellige skrivegrupper, og der kan derfor forekomme overlap mellem de enkelte afsnit og forskel i sprogtonen, fordi et emne ansues fra forskellige synsvinkler. Chefgruppen ønsker at bevare den enkelte gruppers sprogtonen, fordi der heri ligger tilgang til og engagement i emnet.

Notatet rummer en lang række muligheder, langt flere end det vil være muligt at realisere økonomisk og ressourcemæssigt. Kommunalbestyrelsen har således en vifte af valgmuligheder, når de skal tegne Hvidovres fremtidige profil.

Idet chefgruppen takker de medarbejdere, der har bidraget til notatet for ideer og engagement samt veludført arbejde, videregiver vi notatet til kommunalbestyrelsen med ønsket om god læselyst og håbet om, at notatet kan inspirere kommunalbestyrelsen i sit virke for Hvidovre Kommune.

Chefgruppen, April 2006

Byen og borgerne - borgernes liv i byen

Byen og borgerne – borgernes liv i byen.

Hvidovre i hovedstaden

Hvidovre er en integreret del af Nordens største sammenhængende bysamfund – Region Hovedstaden. At være placeret i et bysamfund præget af vækst og udvikling og af befolkningsmæssige, erhvervsmæssige og kulturelle strømninger giver store muligheder.

Hvidovre ligger ikke og skal ikke ligge som en selvstændig ø i Hovedstadsområdet. Byen skal være en dynamisk del af det store bysamfund og skal kombinere og forene de samfundsmæssige strømninger med kommunens egne styrker og ønsker til udviklingen.

Den udvikling, der er sket på brokvartererne i København, er nu på vej ud i de næste cirkler omkring centrum – hvor Hvidovre ligger. Derfor skal vi nu vælge, hvilke muligheder vi vil realisere - hvad vi vil byde ind med i det store bysamfund.

At være en del af det store bysamfund giver mange muligheder. Vi har let adgang til vej- og jernbanenet, vi har kort afstand til uddannelsesinstitutioner og arbejdspladser og til det væld af oplevelsesmuligheder, som storbyen byder på. Hvidovre har meget at bidrage med i samspil med storbyen. Vi har en filmby med tilhørende filmfolk med store internationale ambitioner, og der er store erhvervsarealer med mange arbejdspladser og mulighed for udbygning..

Vi skal styrke de værdier, vi har i forvejen. Byens liv kommer fra borgerne og vi skal støtte op omkring deres energi og engagement, og bygge videre på deres initiativer.

Hovedstadens udvikling indebærer, at Hvidovre kan få et væsentligt bidrag af nye kræfter, der tilfører kvaliteter, som kan forstærke den ønskede udvikling.

Hvidovre kan tilbyde fuld kommunal service

Det er vigtigt for borgerne, nuværende som kommende, at der er en solid kommunal service. Hvidovre Kommune har en sund økonomi, der er et veludbygget skolesystem, der er pasningsgaranti for de små børn, en godt udbygget ældreomsorg, og der tages hånd om de borgere, som har behov for hjælp.

Foreninger og kulturliv trives.

Et blomstrende kultur- og sportsliv er vigtigt for en by. I Hvidovre er der et mangfoldigt foreningsliv med megen aktivitet og et givende samvær. Engagementet giver grundlag for et godt bo-og-leve-miljø.

Hver borger kan udfolde sig og være det "overskudsmenneske", der i arbejds- og privatlivet kan inspirere og engagere andre og dermed være med til at skabe en levende og spændende by.

Oaser i byen

Med udgangspunkt i foreningslivets energi og engagement kan vi udvikle nye veje til at skabe rum for de mange, som ikke umiddelbart føler sig tiltrukket af foreningslivets rammer. Hvordan indretter vi byen, så det er muligt at dyrke sport og lege på steder, hvor der er liv, ikke bare i foreningerne, men også på torve og pladser, ved indkøbscentre og mellem husene i boligkvartererne på steder, hvor vi ønsker at skabe liv, og ved vandet, hvor lystbådehavnen giver sejlfolket plads.

Synet af mennesker i aktivitet tiltrækker andre mennesker. Det skaber også glæde at være tilskuer til sport og leg. Et byliv med oaser giver rum til at borgerne spontant taler med hinanden, får nye impulser og inspiration.

Mulighed for oplevelser.

Hvidovres byliv indeholder allerede en lang række af oplevelsesmuligheder. I Avedørelejren er der film, medie, cirkus og gøgl. Det giver flere muligheder for at engagere borgerne og at tiltrække gæster udefra. Og der kan bygges videre ud fra dette grundlag, f. eks. med cirkusoptog gennem byen afsluttende med en stor cirkusdag en gang om året.

Den tiltrækning og fascination, der ligger i vandet, skal udnyttes i relation til Hvidovre Havn, hvor havnemiljøet kan kombineres med f.eks. kunsthåndværk, små butikker og legemuligheder for børnene. Hvis der gives plads til, at andre aktiviteter kan blande sig med havnelivet, så kan der opstå et bredere og på mange måder mere attraktivt havneliv med lidt handel og på sigt også badeliv, med cafe'er og udstilling af kunstværker m.m.

Boliger som matcher det kreative menneske

I fremtidens boligformer kan vi også finde udviklingsmuligheder. Der er behov for, at boligområderne ikke kun er boligbyggeri. Der er brug for, at flere aktiviteter kan få plads i samspil eller modspil. Ud over boliger skal der være plads til service, butikker og erhvervsliv. Området omkring Arnold Nielsens Boulevard kan fint egne sig til samspil mellem bolig, erhverv, service, foreninger, kultur osv. Unge mennesker er tiltrukket af friere rammer for boligudvikling, selvstændige initiativer og nye muligheder. Frie rammer i dette område vil være attraktivt for friske, kreative kræfter.

Udvikling af boligmiljøerne er en af de udfordringer, kommunen kommer til at stå over for. De nye generationer synes, at det er godt at kunne sætte sit eget præg på den fremtidige bolig. Som svar på det, kan der være behov for en mere individuel indretning af almene boliger, hvor opgangene ikke nødvendigvis skal ligne hinanden. Der kunne sættes præg med farver, forskellig indretning af trapperum og fællesrum, friere muligheder for sammenlægning af boliger, etablering af større rum ved sammenlægning af kælder- eller loftsrum, så nye muligheder for beboerne opstår.

Tilsvarende kan muligheder for fortætning i ejerboligområderne give nye muligheder, som unge mennesker vil lade sig inspirere af.

Som en kvalitet i den forbindelse kan det nævnes, at de meget høje boligpriser ikke har ramt Hvidovre i samme grad som i de nordlige kommuner. Selv om priserne stiger kraftigt, er det stadig sådan, at det er mere overkommeligt at finde en bolig her.

De unge og læring

De unge er vores fremtid. De skal blive stærke og dygtige i det samfund, der venter dem. Folkeskolen skal være med til at gøre dem parate til det.

Det er vigtigt at kunne læse (også mellem linierne) og at kunne skrive i informationssamfundet, hvis vi skal kunne føle os som en integreret del af samfundet og dermed føle medansvar for sociale forhold og for lokalområdets udvikling. Hvis vi er trygge – fordi der bliver taget hånd om vores børn og gamle, fordi vi er blevet uddannet til et godt job på arbejdsmarkedet, og fordi vi kan føle os som en del af det omgivende samfund – så er der basis for at vi kan udvikle os til "overskudsmennesker".

Overskudsmennesker er drivkraften i sociale sammenhænge både i familien og i lokalområdet fx i skolebestyrelser, i foreninger og i kulturlivet. En moderne by har brug for mennesker med drivkraft fordi de medvirker til udvikling, vækst, tolerance og mangfoldighed, og de tiltrækker andre med energi og engagement.

I de kommende år vil der ikke blot i Hvidovre, men i hele Hovedstadsområdet være et voksende antal unge i alderen 16 – 24 år. Denne gruppe udgør det vækstlag, der skal skabe fremtidens udvikling.

Vi skal sikre, at vores unge får den uddannelse, der er behov for, som en start til at deltage i fremtidens samfund. Der er tale om alle typer af uddannelser, faguddannelser såvel som højere uddannelser. Der er brug for begge dele fremover.

Uddannelsen danner udgangspunkt for en livslang læring. Gennem hele livet vil det være nødvendigt at tilegne sig nye færdigheder. Derfor skal motivationen og mulighederne også være til stede, når de unge afslutter det formelle uddannelsesforløb. Livslang læring skal ikke blot være et begreb, det skal fylde ud med indhold gennem hele livet og alle livets forhold.

Uddannelse og læring giver mulighed for at være attraktiv på arbejdsmarkedet – for at blive en ressource – også en ressource socialt og personligt.

Mangfoldighed og kreativitet

Skolen og boligkvartererne er smeltedigler, som giver fælles oplevelser og fælles værdier videre til meget forskellige mennesker. De forskellige etniske kulturer trives hos os side om side, så integrationsarbejdet giver resultater. Hvidovre er godt på vej på dette område, og vi skal fortsat værne om vores mangfoldighed.

At være ung i Hvidovre giver let adgang til storbyens oplevelsesmuligheder. Mange dygtige og kreative unge har haft deres barndom her. Flere unge har formået at starte en musikkarriere i Danalund ungdomshus eller i Musikskolen, ligesom forfattere, skuespillere og dygtige sportsfolk er kommet fra Hvidovre. At skabe muligheder for at unge kan udfolde sig kreativt lokalt, skal være en del af udviklingen i fremtidens Hvidovre

Vi har med Filmbyen og dens aktiviteter særlige muligheder for at skabe jobs inden for en kraftigt ekspanderende "oplevelsesindustri".

Hvidovre og erhvervslivet

Hvidovre har i mange år haft tradition for et omfattende erhvervsliv med mange mindre og til dels lokale virksomheder. Disse virksomheder er i stor udstrækning en del af dagliglivet, de indgår i det helt lokale liv. Og det bliver de forhåbentlig ved med.

Men samtidig er Hvidovre begunstiget med Danmarks største sammenhængende erhvervsområde, Avedøre Holme. Her er der fortsat betydelige muligheder for erhvervsudvikling. Ubebyggede grunde skaber muligheder for flere nære arbejdspladser. Den igangsatte omdannelse af Center Syd kan tiltrække nye og mere fremtidssikrede og internationalt orienterede virksomheder, fordi infrastrukturen er fuldstændig optimal. Nærhed til motorvej, lufthavn og storbyens centrum er helt afgørende fordele for Avedøre Holme, der mangler bare en baneforbindelse til S-tog og Metrosystemet.

Yderligere er Hvidovre Hospital en af de helt store arbejdspladser. I sammenhæng med hospitalet er der sikkert mulighed for at udvikle aktiviteter i sundhedssektoren, så der kan udvikles noget spin-off af beliggenheden tæt på et stort hospital.

Hvidovre og byens borgere

Hver by er noget særligt, og netop det at kunne se og udvikle det særlige er forudsætningen for den byudvikling, der er til gavn for borgerne.

Hvidovre Kommune har skabt et godt grundlag for, at byens borgere kan få opfyldt de grundlæggende behov for service i form af velfungerende børneinstitutioner og skoler og gode vilkår for de ældre. Så basis er i orden, og måske netop derfor har mange borgere lyst og overskud til at være med til at påvirke deres hverdag. Det sker i dag bl.a. i foreningslivet med udfoldelser inden for sport, musik og teater.

Med årets perspektivnotat lægger Chefgruppen op til vækst og en udvikling, der kan give byen den kreative energi, der kan føre til en mangfoldighed af liv og til stolthed over byen.

I notatet nævnes kulturelle knudepunkter - ikke kun som fysiske rum eller monumenter, men som rammer for borgernes aktiviteter og liv.

Når kommunen er lydhør og kanalisere ildsjælenes energi over i processen med at skabe en by med liv og energi, udfolder borgerne sig som "medborgere", som aktivt og med lyst deltager i udvikling af kulturen og byens rum.

Borgerne er byens største ressource, og et tæt samspil med dem fører helt nye muligheder med sig.

Byens udtryk og udvikling

Byens udtryk og udvikling

Hvad er Hvidovre

Hvidovre er en del af Danmarks eneste metropol, hovedstaden København. En vigtig del, vel at mærke. Det gælder både geografisk, funktionelt og økonomisk. Men gælder det også mentalt? Til tider er selvforståelsen måske for udtalt, vi bliver os selv nok og forholder os kun til vores egen del af storbyen.

Derved mister vi indflydelse på vores egen situation og udvikling, og vi glemmer at udnytte de muligheder, som vi har qua vores beliggenhed tæt på storbyens center og omgivet af gode naboer.

Hvidovre kan og skal ikke konkurrere med metropolens pulserende, kulturelle og kommercielle liv. Men Hvidovre skal finde sin rolle i storbyen, udnytte de fordele og styrker, som denne beliggenhed forærer bysamfundet og bygge videre på de særlige kvaliteter, som dette bidrager med og som i øvrigt karakteriserer Hvidovre.

Vi skal finde ud af, hvad vi ønsker at tilføje storbylivet, og hvad vi vil nøjes med at forbruge i de andre kommuner. Hvilke positive historier ønsker vi, at Hvidovre bliver forbundet med og kendt for?

De forskellige byfunktioner har oplande af varierende størrelse, der afhænger af funktionens art og kvalitet. Nogle funktioner har kvarteret som målgruppe, andre har alle borgere i kommunen som målgruppe, og så er der de, der er af en sådan art og kvalitet, at de kan have et opland ud over kommunegrænsen – ja, måske ud over regionen.

Hvis vi skal udnytte nogle af vores offentlige institutioner til at gøre opmærksom på kommunen på en positiv måde, skal vi derfor satse på kvalitet frem for kvantitet på udvalgte områder. Og så skal vi engang i mellem indgå i fælles projekter sammen med andre kommuner, så vi i fællesskab kan skabe tilbud og oplevelser ud over det almindelige.

Hvidovre har en selvforståelse som arbejderkommune bygget på klassiske idealer om at være selvhjulpne, solidariske og sociale.

Idealerne afspejles i Hvidovres kvarterer og periodisering.

Hvidovres bygningsmasse og infrastruktur er arbejderklassens og velfærdsamfundets.

Byens selvforståelse er det nødvendige afsæt for enhver form for kommuneprofilering.

Men byens selvforståelse udfordres af den aktuelle samfundsudvikling på en række punkter:

- Globaliseringen og strukturudviklingen medfører et skift i arbejdets indhold og karakter fra produktion til service.
- Danmarks største industriområde, Avedøre Holme, har udsigt til at være tømt for industriproduktion indenfor få årtier.

- Hvidovres tusindvis af arbejderboliger skal ikke længere befolkes af arbejdere.
- Det tyvende århundredes gennemregulerede, funktionsopdelte bylandskab kommer til at spærre for udviklingsmulighederne.

Når vi skal møde disse udfordringer, fordrer det, at vi værdsætter, hvad Hvidovre opstod af og med, og at vi accepterer, at vores grundvilkår ikke kan eller skal ændres. Hvidovre er en forstad skabt under og af industrialismen. En række af vores karakteristika er ikke i særlig høj kurs lige nu, men en bevidst og aktiv indsats vil sammen med tidens gang muliggøre, at fortællinger af negativ art afløses af positive.

Øget individualitet og selvrealisering blandt de yngre generationer vil kollideres med de gamle dyder. Dette sammenstød i livsopfattelser medfører nye behov og krav, men giver også nye muligheder. Det bliver nødvendigt at nytænke byens indretning, hvis Hvidovre skal være en attraktiv kommune for fremtidens storby-beboere.

De europæiske storbyers ældste industri- og havneområder er allerede under omdannelse til attraktive byområder, herunder i København. Hvem havde for tyve år siden turdet spå, at Soyakagen ville blive et hyperattraktivt boligområde og Københavns Havn summe af badeliv?

Om et årti eller to vil turen også komme til de yngre industriområder, som f.eks. dem i Hvidovre.

Udviklingen er også på vej mod Hvidovre Kommune på grund af Carlsbergs planer om at lukke bryggeriaktiviteterne i Valby. Dette vil frigøre arealer tæt ved Hvidovre Kommune, og der er nævnt planer om en større bevidst byudvikling, der kan skabe helt nye muligheder.

Vi skal ikke bare passivt afvente fremtiden. Vi skal præge den!

Det er vigtigt, at planer i Hvidovre Kommune koordineres med de initiativer, som tages i Valby og resten af hovedstadsområdet.

Risbjerggårdområdet

Er Hvidovres politisk/administrative centrum og ét af de kulturelle centre. Området rummer potentielt kommunens mest attraktive byggefelter, men det fordrer, at området tilføres flere centrumdefinierende egenskaber:

- Befolkningens bevægelser skal fortættes her og være synlige i det offentlige rum.
- Der skal være daglige attraktioner i og efter "normal arbejdstid".
- Der skal være attraktioner, der tiltrækker gæster/brugere fra hele kommunen og gerne fra nabokommunerne.

Det er afgørende, at der blandt attraktionerne er mange forskellige muligheder for aktiviteter og oplevelser. Det liv, der skal genereres, skal i første omgang stimuleres gennem kommunalt initiativ.

Områdets funktion som politisk centrum er af symbolsk betydning og trækker ikke mennesker til. Livet i området skabes nu af administrationens brugere og af Medborgersalens, Hovedbibliotekets og Risbjerggårds brugere. Men antallet af brugere, som i dag kommer i området pga. biblioteket, er begrænset af kommunens decentraliseringspolitik.

Den planlagte placering af musikskolen på Risbjerggård vil kunne generere meget liv i dagtimerne. Det viser erfaringer fra andre steder. Og hvis man også satser på musikaktiviteter for voksne i aftentimerne, bliver effekten så meget desto større.

Ud over musikskolen kunne området udvikles til et "kunsternes hus", hvor billedkunst, film, teater og dans også har deres naturlige plads. Så tegnes et billede af så meget liv, at det giver basis for en cafe, som kan drives på almindelige markedsvilkår. Cafe-tilbud bør rumme mindst ét element, som ikke findes andre steder i kommunen, f.eks. et mikrobryggeri.

Det vil også være oplagt at tænke områdets nye musikaktiviteter i sammenhæng med en ønskelig opprioritering af de musikalske arrangementer i Medborgersalen. Herved får Hvidovre mulighed for at skabe et nyt, samlet kulturelt bycentrum med styrke, karakter og identitet.

Aktiviteter ud over det kunstneriske organiseres tematisk omkring f.eks. sundhed, hvor indslag kunne omfatte spa-faciliteter, sundhedsbade, fitness, speciallæger og andre faciliteter som relaterer sig til well-being. Temasatsning kan give mulighed for levedygtige privatøkonomiske engagementer i området.

Der skal ofres opmærksomhed på positive og negative afledede effekter for tilgrænsende aktivitetsfelter som Bredalsparkens Butikstov.

At skabe et liv på Risbjerggårdgrunden, som ligner klassisk byliv kræver dels koncentration af attraktioner dels prioritering. Centrum-idealet fordrer åben diskussion af decentraliseringens omkostninger.

Synergi, koncentration, nærmiljø og interaktion er nogle af de temaer, som er vigtige for at skabe et område, som er attraktivt for de mange.

Inspiration til udvikling af området bør afsøges i f.eks. engelske eller tyske forstæder, som er nået længere i den bymæssige aldringsproces.

Først og sidst kræver center-tænkningen, at der tænkes i attraktioner, som tiltrækker et publikum, der vil opholde og bevæge sig i området. Det er ikke nok, at de går ind i en bygning for at forlade den og området igen efter en enkelt kulturel oplevelse. Muligheden for at kombinere oplevelser er vigtig, man kan spise, lytte, se, spille, motionere, bade, drikke, flanere, låne, købe.

Grundens placering mellem det monumentale rådhus og det uprætentiøse villakvarter er en udfordring, som stiller store krav til arkitekturen og planløsningen, og bevaringen af hele eller elementer af Risbjerggård gør det ikke enklere. Rådhuset kræver et monumentalt anslag og villakvarteret kræver et blødt – og hele projektet kræver en ekstraordinær arkitekt.

Risbjerggårdgrunden kan blive det lille byelement, som udstiller Hvidovre som et samfund, der – med fødderne bevidst plantet i historien – demonstrerer en tro på sin plads i fremtiden.

Avedøre Stationsby og Avedøresletten

Avedøre Stationsby rummer helt centrale værdier for forstaden. Som et barn af Corbusier's tænkning kan Stationsbyen ikke eksistere uden det åbne land som direkte nabo. Den store bo-maskine kræver kontakt med og adgang til sletten, og dens monumentalitet skal opleves fra sletten.

Avedøre Stationsby har muligheder for at blive en væsentlig attraktion i fremtiden, når fortællingerne om Det tyvende Århundredes sidste årtier bliver til. Med sin brutalisme og stramme plan rummer den spiren til fremtidige positive tolkninger.

Bydelens overskuelighed (den rummer sit eget udsigtshus, hvor Køge Bugt-planen kan ses i skala 1:1) dens planløsning, dens indhold af boliger og institutioner og dens placering giver den et potentiale som magnet.

Magnetvirkningen modvirkes aktuelt af bydelens ejerforhold og udviklingen på det danske boligmarked. Eksperimenter med ejerformen på enkelte boligenheder (opgang eller rækkehusgård) og eksperimenter med at tiltrække aspiranter til de kreative klasser (uddannelsessøgende, unge kunstnere web-akrobater og lignende) som indbyggere kan påvirke udviklingen positivt ligesom forsøg med at forholde sig liberalt til kombinationer af bolig og erhverv.

Det er afgørende for bydelens funktion i forhold til det åbne land, at der etableres en mere markant åbning mod sletten. Bagsiden af byggeriets demokratiske idealer er, at det ikke signalerer sine funktioner. I modsætning til sit forbillede Dubrovnik er her ikke de byporte, som kan styre bevægelsesmønstrene og trække beboerne ud i det åbne land, som bydelen har som sin forudsætning.

I Stationsbyen er der behov for privat initiativ. I årtier har kommunen, staten og boligselskabet gjort en stor indsats for at udvikle og forbedre området, alt i den bedste mening og med gode resultater. Med en befolkningssammensætning, som giver forventning om et mylder af småforretninger og andre småvirksomheder, er det et paradoks, at den offentlige indsats ikke har skabt rammer til realisering af netop de kræfter. Hvordan frisætter vi de energier?

I Stationsbyen bør der sikres stærke rammebestemmelser for de fysiske forandringer, men modsvarende blødes op for rammerne omkring det liv, der leves.

Avedøresletten er beskyttet som den inderste del af Fingerplanens sydlige grønne kile, og dens eksistens er afgørende for fastholdelsen af de idealer, som sikrede Storkøbenhavns borgere let adgang til rekreative værdier. Det er ikke tilfældigt, at Fingerplanen er medtaget i Kulturministeriets kanon for arkitektur, og det vil på sigt være med til at give dette åbne bynære landskab en ekstra attraktionsdimension i niche-turismen. Avedøreslettens åbne kulturlandskab med synlige træk fra slutningen af 1700-tallet og afgrænset og domineret af den 100 år yngre Københavns Befæstning, er en gave fra fortiden, som vi har en forpligtelse til at fastholde.

Udformningen af det rekreative landskab er en engagerende udfordring for de omkringboende, som blot skal have helt faste overordnede rammer.

Først og fremmest skal Avedøresletten åbnes op for offentligheden, så området kan udnyttes bedre til rekreation.

Gennem bevidst brug af selvskabte trampestier vil brugerne definere de strækninger, hvor kommunen efterfølgende skal anlægge et stinet i området. Ikke nødvendigvis i form af dyre, brede, asfalterede stier, men i høj grad som stier i grus, der passer til det følsomme slettelandskab.

Området skal ikke fyldes op med rekreative aktiviteter og anlæg til det organiserede friluftsliv.

I en tid, hvor den foreningsmæssigt uorganiserede del af befolkningen vokser, er det centralt at fastholde landskaber, som ikke af det offentlige er udformet til allerede kendte fritidsformål. Som et godt eksempel på behovet for at efterlade frie arealer til endnu ukendt anvendelse fungerer vingården Nordlund. Ingen havde for 15 år siden forestillet sig andet, end at jordbrug som erhverv var et afsluttet kapitel, og nu varer det 60-80 år, før de 10.000 vinstokke på Avedøresletten toppe!

Vestvolden, som stærke kræfter i disse år forsøger at få optaget på observationslisten til Europa Nostra, giver Avedøresletten sin helt særlige karakter. Vestvoldens bygningsanlæg rummer muligheder som afsætningspunkter for mangeartede aktiviteter i forenings-, institutions- eller kommerciel sammenhæng.

Avedørelejren

Ønsket om, at skabe et levende og spændende miljø med bolig, kultur og erhverv er opnået og er blevet lejrens image.

Lejrens centrum er Alarmpladsen. Her ligger Messen, hvis basis i dagtimerne er hverdagen med morgenmad for Belægningens gæster, frokost for erhvervslivet fra Filmbyen og besøgende virksomheder/studerende og med fremtiden også de besøgende på oplevelsescenteret. Om aftenen er der almindelig restaurant og særarrangementer.

Avedørelejren er noget særligt. Det er et spændende område. Her er funktionerne blandede, her er boliger og kreative erhverv integrerede. Avedørelejren er noget særligt på grund af balancen mellem kreative erhverv, boliger og offentlige institutioner. Det er en sart balance, som ikke må forrykkes væsentligt, da det vil svække hverdagslivet og ændre områdets karakter og forringe dets styrke og særlige attraktioner. Det er netop denne balance, som er succesen, der skal bygges videre på for at opretholde lejrens image og tiltrækningskraft. Det betyder at der også i fremtiden skal være plads til mange forskellige typer af kreative erhverv og serviceerhverv, som kan skabe liv og som kan leve side om side med boliger.

Her er levende i dagtimerne, når beboerne er på arbejde. Her kommer alle typer mennesker. Flest unge nørder og ældre markante ildsjæle. Her er et internationalt islæt, det kreative, talenterne og de kendte går forbi på vejen. Her kommer cirkus om sommeren og uforudsete oplevelser med filmhold midt på vejen. Her er en oase med lys, luft og flotte ejendomme, byliv, tæt på naturen og nærhed til den store slette, som kan tænkes med i fremtidens

Avedørelejr og bidrage yderligere til områdets kvaliteter – både for dem, der bor og arbejder i Avedørelejren og for at øge hele områdets attraktivitet.

Og så gør den menneskelige skala i lejren, at der samtidig er hyggeligt og folkeligt.

Avedørelejren er en attraktion i sig selv og omtales som noget særligt. Ligesom at bo tæt på København så bor man tæt på Filmbyen i hele Hvidovre. Filmbyen kendes nationalt, erhvervslivet har hørt om Filmbyen. Avedøre ligger tæt på Filmbyen. Det er smart, det er in at bo der. Her bor modne iværksættere, designere etc. Her bor folk, der viser, at de kræver noget af deres næromgivelser. De bor midt i det hele. Det er et kreativt miljø i international skala, Hvidovreborgerne er stolte af at have i byen. Det hæver Hvidovres image.

En af styrkerne, for Avedørelejren og den hidtidige udvikling i området, er filmbranchens etablering med én stor koncern og efterhånden udviklet med mange underleverandører og virksomheder indenfor andre kreative erhverv. En udvikling, som er sket på bare få år. Men dette forhold, med én stor koncern, som dominerende, er samtidig en udfordring i forhold til områdets fremtid, hvis denne virksomhed blev nedlagt eller flyttede til et andet sted. Udfordringen er derfor at sikre, at der fortsat er en stor del af området, der bruges til erhverv, herunder f.eks. kreative iværksættervirksomheder. Udfordringen er desuden at sikre at der er en sund balance mellem erhverv, boliger og offentlige institutioner, så det liv, der er her i dagtimerne på grund af de mange erhvervsaktiviteter og institutioner, fortsat vil være det kendetegnende for Avedørelejren.

Hvordan kan vi vedligeholde attraktionen, det livlige miljø og hvordan kan vi imødegå, at Avedørelejren udvikler sig til et neutralt boligområde med kulturhistoriske huse? Hvordan kan vi sikre det kreative, det uforudsete og iværksætermiljøets tiltrækningskraft? Skal der være stop for flere boliger, for at sikre mulighed for reservation til iværksættere, virksomheder, uddannelsesinstitutioner, eller andet som også på længere sigt kan bidrage til mangfoldighed?

De gamle bynære erhvervsområder

Mange ældre erhvervsområder ligger "indeklemte" i boligområder. Overalt i de centrale dele af storbyen har markedskræfterne og planlægningen hånd i hånd transformeret de ældre industriområder til boligområder.

Erhvervsområderne fra 1930-50-erne trænger til fortsat fornyelse og nyt liv, selv om der er sket en positiv udvikling.

Her er små ejendomme, som tiltaler mange mindre virksomheder. Den lokale vinimportør, håndværkervirksomheden, opfinderen, malerikonservatoren osv. har fundet vej hertil, da virksomheden er vokset fra garagen eller kælderens i villaen. Der er brug for den slags områder. De giver dynamik.

Der er derfor behov for at undersøge og vurdere om der fortsat er behov for disse erhvervsområder eller om de fleste eller alle efterhånden skal omdannes til boligområder eller andre formål. Det største og mest nærliggende område at tage fat på er Arnold Nielsens Boulevard.

Et fremtidsmål kunne være, at skabe mulighed for en blanding af erhverv og boliger, både indenfor den enkelte ejendom og på hver sin ejendom og med funktioner og anvendelser, som kan leve side om side.

Hvis det er målet kan der i den næste revision af kommuneplanen udpeges et område, hvor der kan skabes mulighed for attraktive, anderledes boliger sammen med iværksættervirksomheder i nedlagte eller utidssvarende erhvervsbygninger?

Det fælles liv og samarbejde i et område kan være med til at styrke området og dets identitet. Der kunne skabes bedre kontakt og kulturel udvikling mellem brugerne, hvis de kunne udnytte hinanden bedre og med positive resultater.

Det kunne f.eks. ske ved, at kommunen medvirker til et bedre samspil mellem Multihus, teater og de lokale virksomheder. Det kunne også ske, hvis alle i området, også virksomhederne, gjorde brug af boldbanen ved Multihuset. Eller Multicafeen kunne fungere som kantine for virksomhederne i området. Det kan være med til at gøre området mere spændende, og give det nyt liv. Faren er at boligerne trænger sig på og området skifter karakter. Eller området ikke opnår synergi.

Avedøre Holme – udviklingsmuligheder på længere sigt

Avedøre Holme er et unikt erhvervsområde. Det er det største sammenhængende erhvervsområde i hele Danmark, og det har en enestående beliggenhed.

Avedøre Holme har med sine mange arbejdspladser en meget stor betydning for Hvidovre. Og for resten af hovedstadsområdet. Men området giver samtidig kommunen en masse udfordringer, som skal tackles for at bygge videre på de styrker, som området har for kommunen.

Det er et muligt scenarie, at masseproduktionen forsvinder fra området.

Det er vigtigt at overveje, hvad der skal til, for at Avedøre Holme kan blive en stærk positiv faktor i Hvidovres selvopfattelse.

Virksomheder i den internationale klasse, som søger en placering i den københavnske metropol, vil gå efter nærhed til storlufthavnen med forbindelser til alle dele af kloden, og samtidig nærhed til et vidtstrakt net af servicefunktioner, lige fra reparationsvirksomheder og rengøringservice til markedsføring og branding. Alle disse funktioner findes tæt på, når man slår sig ned i Avedøre Holme. Hertil kommer, at området ligger umiddelbart op til det overordnede motorvejsnet med adgang til transport til Skandinavien mod øst og nord og til Europa mod syd.

Denne højklassede beliggenhed som også gælder andre placeringer i Hvidovre, er fremhævet af en af Hvidovres internationale virksomheder, Zentropa, som netop har brug for lufthavn, storby og vidtstrakt service samtidig med trafikal adgang på vejnettet.

Der mangler dog en effektiv kollektiv trafikforsyning til området. Der er ikke umiddelbart noget på vej ud over justeringer af busbetjeningen. Men der skal gøres opmærksom på, at der er planer om en letbaneforbindelse fra Lyngby til Glostrup og videre mod syd.

Denne bane er med i regionplanen for Københavns Amt, og den vil formentlig også blive videreført i det fremtidige planarbejde. I det foreliggende forslag fortsætter banen mod syd til Ishøj og Køge-Bugt-banen. Men af hensyn til forsyningen af Danmarks største erhvervsområde på Avedøre Holme vil det være overordentligt relevant at forlænge banen fra Glostrup mod øst, så den kan betjene Avedøre Holme, og herfra bør den forlænges videre til Amager med forbindelse til lufthavnen og metroen. Der kan faktisk etableres en ydre ringbane omkring København på denne måde.

Planlægningen af erhvervsudviklingen på Avedøre Holme skal ses i sammenhæng med den stadig stigende globalisering. Det må erkendes, at sædvanlig industriproduktion vil blive udkonkurreret i Danmark p.g.a. det internationalt set høje lønniveau. Derfor skal der skabes plads til virksomheder, som ikke er masseproducerende, men er producent på områder, hvor en betydelig del af arbejdsstyrken er specialister. Chr. Hansen er eksempel på sådan en virksomhed, og med regionens satsning på medicinalområdet vil virksomheder af Novo Nordisk-typen også have en fremtid her.

Ud over produktion bør der også tænkes i servicevirksomheder, som arbejder i forskellige brancher. Der kan godt skabes plads til mange forskellige virksomhedstyper i området, men med de generelle bestemmelser for erhvervsbyggeri, der gælder i dag, så er der også store muligheder for konflikt mellem produktion af mikroorganismer til fødevarer eller medicinske formål, der får naboskab til virksomheder i traditionel metal- eller betonindustri med tilhørende luftforurening.

Sådanne konflikter kan i nogen grad afværges, hvis der fremtidigt blev arbejdet med en inddeling af arealet i zoner, som passer til forskellige erhvervsformål. En zoneinddeling vil være med til at skabe klarhed og struktur på området, og efter nogle år, hvor realiseringen heraf begynder at virke, vil området blive endnu mere attraktivt for virksomheder, ikke mindst de internationalt orienterede.

Hvis der i den forbindelse skabes mulighed for flere arealer til kontor- og domicilbyggeri, så vil området også blive attraktivt for internationale virksomheders hovedsæde, stadig p.g.a. beliggenheden i forhold til storby og storluthavn, men også fordi der er herlighedsværdier i beliggenheden ved vandet. Også dette aspekt kan udnyttes i den fremtidige planlægning. Der kan muligvis arbejdes med, at bygninger på midten af Avedøre Holme kan være højere end bygninger nær vandet.

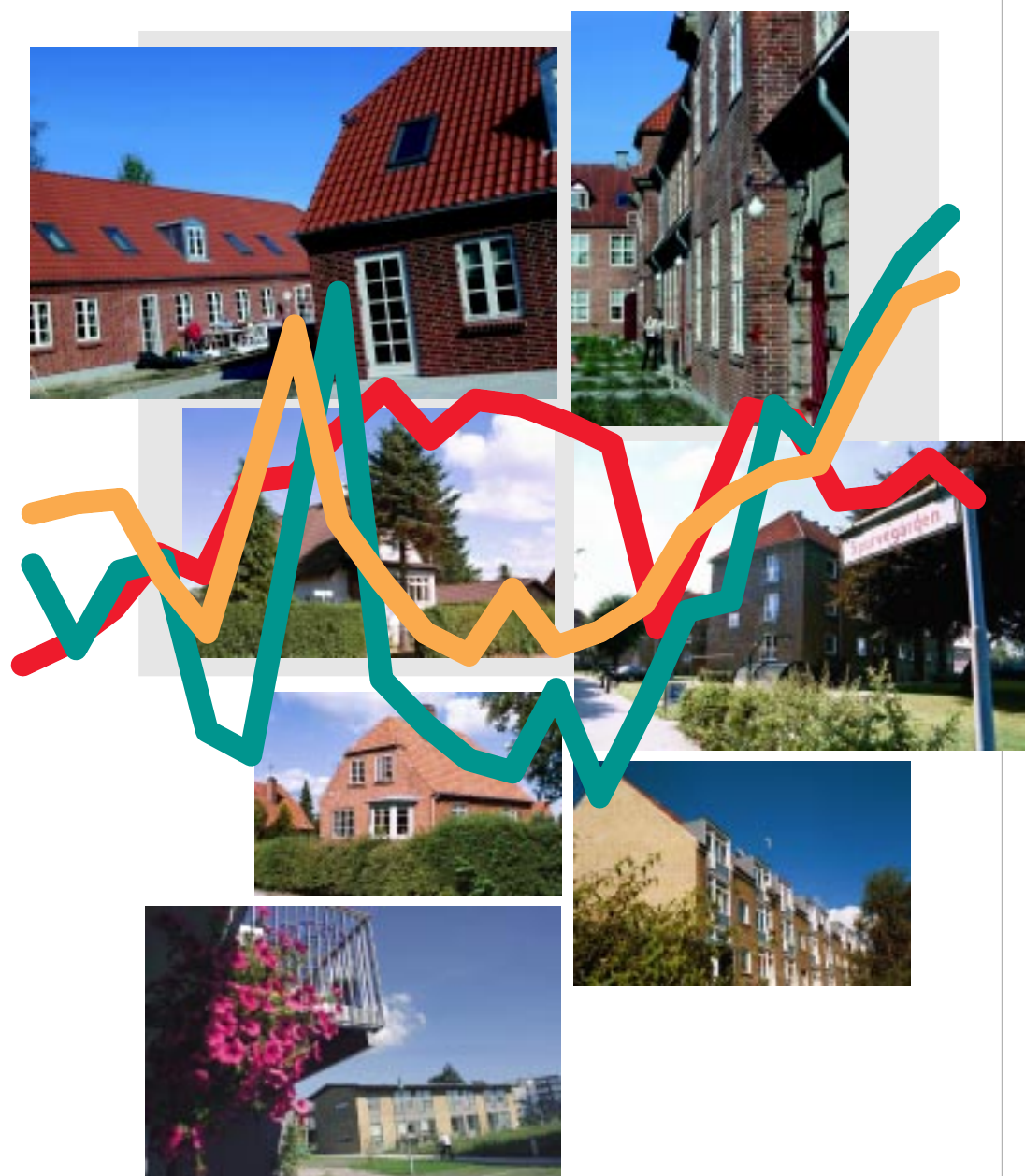
Ud over kontor- og servicevirksomheder skal der skaffes plads til mere hotel- og restaurationsbyggeri. Og der vil også være behov for, at de mennesker, som arbejder i virksomhederne, kan købe ind i butikker i området, så der må også planlægges et areal til sådanne funktioner. Disse funktioner kunne placeres i den nordlige og østlige del af området.

Endelig kan der arbejdes med markedsføring af arealet. Kommunen kan gøre en del i samarbejde med Hvidovre Erhvervskontaktudvalg. Men områdets placering medfører, at også Copenhagen Capacity bør inddrages endnu mere. Skal området og/eller vejene have nye navne, som fungerer mere mundret i den globale sammenhæng?

Mange spørgsmål trænger sig på, og der er også mange perspektiver, der må tænkes igennem, før de udvikles eller opgives. Men tilbage står, at Hvidovre har Danmarks største og mest velbeliggende erhvervsområde, som uden videre kan udvikles til et aktiv i den globale proces, som regionen og Hvidovre er en del af.

Den fremtidige bosætning og befolknings sammensætning

Den fremtidige bosætning og befolkningssammensætning

Befolkning

Hvidovre Kommune er placeret i Hovedstaden, og derfor kan kommunen få del i den befolkningsmæssige vækst, som er i gang her. Hovedstaden har i disse år en betydelig udvikling som medspiller i den globale udvikling, hvor antallet af arbejdspladser er under fortsat vækst. Samtidig er der en kvalitativ opgradering i gang, hvor videnstunge funktioner erstatter manuelle jobs. Der er en betydelig dynamik, som også kan komme Hvidovre til gode, og dermed er det af stor betydning, at kommunen gør sig overvejelser over den befolkning, der er, og den tilvækst, der ønskes.

I de senere år har indbyggertallet været på omkring 50.000 personer, og det vil også være niveauet for de kommende år. Udviklingen har vist, at der bliver færre unge familier, og dermed færre børn, men aldersgruppen 17-24 år synes at vokse. I prognosen for Hvidovre sker der en vækst fra ca. 4500 til 5300-5400 i de næste 10 år. Samtidig falder antallet af 25-66 årige med omkring 1000 personer, og der bliver omkring 500 flere over 65 år.

Det er i Risbjerg - og Avedøreområderne, vi kan konstatere en vækst i indbyggertallet. I Avedøre er der fremgang som følge af de nye boliger i Avedørelejren, hvor det har vist sig attraktivt at bygge og bo, mens der samtidig er færre borgere i Stationsbyen, hvor fraflytningen nu er større end tilflytningen.

I midten af Hvidovre er der en udvikling i gang, hvor nye generationer flytter ind, mens de ældre finder alternative boliger i mindre enheder.

Erhvervsmæssigt er der i stor udstrækning tale om, at borgerne arbejder inden for bygge-, produktions- og serviceområderne. Mere end halvdelen af arbejdsstyrken er i serviceerhvervene.

Prognosen over udviklingen i befolkningstallet tager i alt væsentligt udgangspunkt i det kommende boligbyggeri. Forholdene i hovedstadsregionen er således, at der er en betydelig efterspørgsel efter boliger, så når der bliver flere boliger til rådighed, så flytter der borgere ind. Denne gunstige situation er ikke givet i hele landet, men i hovedstadsområdet er det tilfældet. I de eksisterende boliger sker der fortsat en reduktion i antallet af beboere. Der bliver flere ældre uden børn, og flere enlige, og for at opretholde befolkningstallet er det nødvendigt at øge boligstallet.

På det givne grundlag er der behov for boliger til unge familier med behov for plads til et par børn, som har brug for institutioner og skoler. En stærk faktor i tiltrækningen af disse familier er pasningsgaranti for børn, god standard i institutioner og skoler, og et godt udbud af fritidsaktiviteter for såvel børn som voksne. Den stigende gruppe af unge i uddannelsesalderen har behov for mindre boliger, gerne mindre lejligheder, som er til at betale, og den ældre del af befolkningen, som er på vej til at flytte fra huset og haven eller de større lejligheder, er på udkig efter en mindre bolig med gode kollektive forbindelser tæt på boligen.

En nærmere undersøgelse af boligønskerne kan give et mere nuanceret billede af behovene, men det er ikke altid givet, at de faktiske flytninger vil ske i overensstemmelse med disse behov. Der er mange faktorer, som afgør, om borgeren faktisk flytter, hvis der er en mulighed. Der må regnes med en vis

træghed, især for de ældre borgere, hvor vaner, omgangskreds og stedets miljø i bred forstand spiller ind.

Baggrund

Hvidovre Kommune er centralt placeret i forhold til den regionale udvikling vedrørende infrastruktur, erhverv og boliger i Hovedstadsregionen.

Med kommunens placering tæt på København er det ikke underligt, at den byspredning og -vækst, der siden anden verdenskrig har fundet sted i regionen, først skete i Hvidovre Kommune og siden spredte sig længere mod vest og nord.

Hvidovre Kommune er nu stort set et udbygget byområde. Der er kun tre ubebyggede kommunalt ejede byzonearealer – arealerne ved Byvej/Dybenskærvej, cirkusgrunden syd for Avedøre Station og arealet vest for den fredede del af Rebæk Sø, hvoraf kun arealerne ved Byvej/Dybenskærvej er udlagt til boligformål i kommuneplanen.

De tre arealer bliver alle bragt på bane, når der bliver fremsat ønske om placering af nyt større byggeri i Hvidovre Kommune.

I Kommuneplan 2005 er boligrummeligheden opgjort til ca. 600 boliger, hvoraf hovedparten forudsættes at skulle etableres på arealet ved Byvej/Dybenskærvej i form af tæt-lav- og etageboliger.

Arealet ved Byvej/Dybenskærvej

Dette areal er det største, knap 5 ha, af de tre ubebyggede og kommunalt ejede arealer, der er tilbage i kommunen. Det er udlagt til boligformål, men da kommunen er planmyndighed, kan anvendelsen ændres ved et kommuneplantillæg.

Arealet er umiddelbart tilgængeligt for boligbyggeri, og hvis der skal andre funktioner ind som f.eks. handel og service, så skal det indarbejdes i planer for området. Byggeri kan sættes i gang i 2007, hvis det ønskes.

Da vi lever i en tid, hvor fritid og motion spiller en stor rolle i folks hverdag, vil nye boligbebyggelser, der rummer og giver mulighed for at opfylde alle beboeres behov for at udfolde sig i fritiden, være med til både at tiltrække yngre og resourcerstærke beboere, men også give ældre beboere mulighed for at flytte ind i et fysisk aktivt boligområde.

Men boliger alene er ikke tilstrækkeligt. Der må også være mulighed for lokal handel og mindre erhvervsaktiviteter, som kan indpasses, f. eks. skrædderi, guldsmed, antikhandel m.v. En vis blanding af funktioner er med til at skabe liv, også mellem husene. Her skal der også være mulighed for børns kreative leg.

Ved at samtænke/planlægge anvendelse af dette område med Avedøre Skoles friarealer kunne der skabes nogle faciliteter, som kunne give mulighed for boldspil, skater- og rulleskøjtebaner, klatremur osv., der vil kunne opfylde mange aldersgruppers behov.

Fortætning

Når dette areal er udbygget, vil det kun være muligt at skabe plads til flere boliger ved byomdannelse, enten ved at ændre anvendelse i et område

(f.eks. fra erhverv til bolig) eller ved at fortætte indenfor de enkelte boligområder.

Der er allerede i flere tilfælde foretaget byomdannelse eller fortætninger for at opføre boliger (Vojensvej 8-20, Lejerbo ved Hvidovrevej/Høvedstensvej, Landlystvej 32 (Samsonparken), Gungevej 17, Gl. Køge Landevej 256-260) og der vil være mulighed for at foretage lignende ændringer og fortætninger flere steder rundt om i kommunen. Men det vil ikke blive et antal boliger, der vil tælle meget i forhold det store efterslæb af boliger for familier med mellemindkomster, som der er i hovedstadsregionen.

Målgruppe for det fremtidige boligbyggeri

Økonomien sætter rammerne for de valg, vi foretager. Det gælder møbler, transport, det sted man bor og den bolig, man bor i. Huslejen eller terminsudgifterne er af afgørende betydning, når dagligdagen i et ganske almindeligt familieliv skal hænge sammen. Derfor er det ikke uvæsentligt, at der i Hvidovre er mulighed for at få bolig til en relativt lav pris.

Ud over at få tag over hovedet er der en række andre basale behov, der skal opfyldes for enhver familie, eksempelvis at holde den daglige transporttid til og fra arbejde på under 3 timer og at kunne nå at hente ungerne fra børnehaven og fritidshjem inden klokken 18.

Det er de udfordringer, som folk med almindelige indkomster står over for – skolelærere, politibetjente, sygeplejersker, skraldemænd, osv. Når der er politisk opmærksomhed på boligområdet og især på den udfordring det er, at sikre billige boliger, skal der tænkes i nye baner for den fremtidige bosætning i Hvidovre Kommune.

Prognosen viser, at i de næste 10 år vil antallet af unge mellem 17 og 24 år stige med ca. 20 %. De unge vil gerne have en billig startbolig i nærmiljøet, så langt væk fra forældrene, at de ikke føler sig overvåget og alligevel så tæt på, at der er kort til et måltid varmt mad og en vaskemaskine.

Samtidig viser prognosen, at der bliver ca. 500 flere ældre over 65 år. De ældre er den gruppe, som "sitter på" de fleste m², dels er børnene flyttet hjemmefra, dels er nogle blevet enlige. Mange ældre vil gerne flytte fra parcelhuset til en mindre bolig på 80 – 100 m² i nærområdet, som ikke skal vedligeholdes og en have, som ikke skal plejes. Såfremt børn og børnebørn samtidig bor i nærheden, er valget let.

En udfordring vil således være at kunne give de unge mulighed for at blive i kommunen ved tilbud om en startbolig, med mulighed for udvidelse, når det er tid til at danne par.

For så vidt angår de ældre vil det være mere attraktivt at sælge parcelhuset og flytte ind i en nyere andels- eller ejerlejlighed, såfremt muligheden er til stede i kommunen. Boligerne i Avedørelejren er et godt eksempel på dette.

Kommunens boligmasse

I Hvidovre Kommune er der 24.097 boliger, hvor hver 2. bolig er under 80 m². Hver 3. har et boligareal på mellem 80 og 119 m² og ca. hver 5. bolig er over 120 m².

De almene boliger udgør 9.533 og der er en overvægt at private boliger i kommunen. Det er ikke forventeligt, at der bliver bygget flere almene boliger i kommunen, da der ikke er egnede arealer tilbage. Endvidere medfører gældende finansieringsforhold ved nybyggede almene boliger, at huslejen ikke bliver konkurrencedygtig i forhold til ejerboliger.

Hvidovre Kommune har ca. 276 ungdomsboliger. Der er 175 ungdomsboliger i Avedøre Stationsby, hvor Hvidovre Kommune har den fulde anvisningsret. Der er ungdomsboliger på 18 m², hvor kommunen har meget vanskeligt ved at udleje dem, da de unge efterspørger køkkenfaciliteter, hvilket der ikke er i disse ungdomsboliger. Af de resterende 100 ungdomsboliger modtager kommunen hver 4. til anvisning. Der er stor interesse blandt de unge, der bor i Hvidovre for at få en ungdomsbolig anvist af kommunen, og ved studiestart er der venteliste.

KAB har bygget ungdomsboliger i Lille Friheden i 2003. Det har vist sig overordentligt svært at udleje disse ungdomsboliger, da huslejen er lige så stor som den SU, en udeboende kan få. Hvidovre Kommune har løst problemet i forhold til kommunens anvisning ved at tilbyde ungdomsboliger til par, hvor den ene studerer og den anden f.eks. er i erhvervsarbejde.

Efter uddannelse er mange unge klar til at flytte hjemmefra eller de skal flytte fra deres ungdomsbolig. De unge giver udtryk for, at de har lyst til at blive boende i Hvidovre, men at de ikke har råd til at købe en lille ejerbolig i kommunen. Deres argument er ofte, at de gerne vil blive i deres nærmiljø, forældre og venner, og samtidig er Hvidovre tæt på byen. De unge ønsker en billig startbolig, hvor de kan bo alene eller sammen med kæresten. Hvidovre Kommunes nuværende boligmasse i det almene byggeri kan p.t. godt tilgodese de unges behov for en billig startbolig, da der er en del små boliger i det almene byggeri fra 50'erne og 60'erne. De fleste boliger har en husleje, som de unge kan betale, og når der kommer familieforøgelse er mulighederne store for at få en større bolig ifølge de regler, der gælder i dag. Men den langsomme udskiftning i disse boliger gør det ikke muligt for ret mange at flytte ind i en sådan bolig, når behovet opstår.

Hvidovre Kommune har igennem en årrække tilbudt ældre, der ønsker at afhænde deres store ejerbolig en almen bolig, men kravet om en væsentlig større bolig til pensionister er markant større, end man har mødt tidligere. Der er en forventning om, at Hvidovre Kommune anviser en lejlighed med minimum 3 rum til et par, og boligen skal helst være på 80-100 m².

Gennemsnitsstørrelsen for lejligheder i Hvidovre Kommune er tre rum. De almene boliger i Hvidovre Kommune er alle fra en periode, hvor boligen ikke var så stor, og kravet til en almen bolig ikke var høj.

Overvejelser og muligheder

Loven rummer i dag mulighed for, at lejere kan købe deres almene bolig. Hvidovre Kommune og boligorganisationerne har indtil videre ikke ønsket at benytte sig af den nye mulighed. Det kan overvejes på ny, om der skal etableres et samarbejde med boligorganisationerne med henblik på at afklare om enkelte opgange eller boligblokke kunne købes af beboerne. Disse tiltag skal følges tæt med henblik på eventuel etablering af yderligere opgangsfællesskab.

Da det er et stigende problem at udleje ungdomsboligerne på 18 m² kunne det overvejes, om der skal ændres i boligernes størrelse i Avedøre Stationsby. Der er tidligere foretaget ombygning af de små et-rums ungdomsboliger til to-rums boliger ved sammenlægning af to ungdomsboliger.

Der er flere gode bebyggelser i Hvidovre Kommune med forholdsvis små lejligheder, som ikke kan opfylde nutidige families krav til boligstørrelse.

For sådanne almene boliger kan det undersøges, om der kan ændres i boligstørrelserne, så de bliver mere attraktive for børnefamilier. Der er en del utidssvarende boliger i Hvidovre Kommune, som med fordel ville kunne lægges sammen og opdeles på en anden måde, således at det samlede antal almene boliger vil være uændrede. Eksempelvis kan to 3-rums boliger ombygges til to boliger med henholdsvis 2 og 4 værelser.

Disse overvejelser og vurderinger af fordele og ulemper ved hel eller delvis sammenlægning af lejligheder vil omfatte både de almennyttige og private byggerier.

Hvis seniorerne skal fastholdes i kommunen, så er der en klar tendens til, at der skal tilbydes boliger, der indeholder flere m² end tidligere. Dette kan ske som anført ovenfor, men også ved at Hvidovre Kommune i forbindelse med opførelse af privat lejlighedsbyggeri stiller krav om lejligheder på 3-4 rum.

Der er flere gode bebyggelser i Hvidovre Kommune, men der er mange med forholdsvis små lejligheder, som ikke kan opfylde nutidige families krav til boligstørrelse. Det må forventes, at kravet til boligens størrelse stiger med den almindelige økonomiske fremgang.

Samtidig må det undersøges, om der i de eksisterende etagehusbebyggelser kan etableres elevatorer, således at disse bebyggelser også vil være attraktive for ældre.

Hertil kommer, at det kan overvejes, om der på samme måde som i Avedøre Stationsby kan ske ændring af beboersammensætningen. I Stationsbyen blev den begyndende ghettodannelse brudt ved en stram styring af indflytningen, og denne styring kan måske med fordel udvides til boligafdelinger eller opgange for at øge antallet af ressourcestærke personer eller overskudsmennesker.

Der kan desuden arbejdes med fortætning i nogle af villakvartererne, så der også på denne måde vil være mulighed for at tiltrække borgere. I områderne tæt på S-togsstationerne kan der f. eks. ske en omdannelse af parcelhusgrunde til rækkehuse eller boliger i etagebyggeri. Eller det kan ske ved, at der gives mulighed for opførelse af to boliger på hver grund. I dag er det kun muligt at indrette eller opføre to boliger på parcelhusgrunde, der er over 1000 m². Spørgsmålet er, om denne grænse skal sænkes til f.eks. 800 m²?

Såfremt Hvidovre Kommune ønsker at få andel i den store efterspørgsel på boliger til familier med mellemindkomster i hovedstadsregionen, skal der bygges stort/tæt, og det vil med de begrænsede arealer, der er til rådighed i kommunen, også betyde, at der må bygges tæt/højt.

Der har igennem de sidste 10-15 år været talt en del om nødvendigheden af højhusbyggeri (20-25 etager) frem for det mere traditionelle etagehusbyggeri i 4-6 etager og parcelhusbyggeri. I flere byer (København, Århus, Herning, Esbjerg, Frederikshavn) har der været planer om højhusbyggeri. Rødovre Kommune har netop fremlagte forslag til ny kommuneplan, hvor der på et areal ved Rødovre Station er givet mulighed for højhusbyggeri med en bebyggelsesprocent på 900.

Hvidovre Kommune fik i december 2005 en henvendelse fra ejeren af Rebæk Søpark Centret om etablering af tre højhuse (20-25 etager) med i alt ca. 280 boliger. Ejeren skønner ikke, at der længere er grundlag for så stort et center og ønsker derfor at reducere det til en tredjedel og opføre højhuse med boliger i stedet.

Denne forespørgsel er i øjeblikket under behandling og konkretisering med henblik på en politisk behandling i løbet af foråret 2006. Ansøger foranlediger, at der udarbejdes en Strategisk Miljøvurdering (SMV) hvor en række problemstillinger (visuel indpasning, skyggeforhold, trafik mv.) bliver belyst.

Det er relevant at foretage en grundig vurdering af, om det er ønskeligt og fornuftigt at opføre højhuse på konkrete arealer i kommunen og i givet fald, hvor de kan placeres. En umiddelbar ide kunne være en vurdering af, om der ved S-togs stationerne er mulighed for sådanne byggerier. I en sådan vurdering skal der, ud over de forhold en SMV får afdækket, også fortages en vurdering af, hvorledes større samlede byggerier vil påvirke befolkningsudviklingen og -sammensætningen i det pågældende område, bl.a. af hensyn til skole, institutioner o.l.

På den baggrund kan der formuleres en egentlig "højhuspolitik" for kommunen. Hvad er det for øgede bomuligheder, der kan opnås, og hvorledes markante højhuse vil påvirke nærmiljøet. Som en vigtig del af en sådan politik, bør det fremgå, hvilke fordele og hvilke ulemper, der kan være forbundet hermed.

Når der bygges højhuse, kan der være en række formål, som tilstræbes ved netop sådanne bygninger:

Symbolik

I middelalderbyer ses ofte kirketårne, slotsspir eller rådhusårne stikke op over de øvrige bygninger som tegn på kirkens, statens/adelens eller borgerskabets magt. I den moderne by er højhusene oftest udtryk for en økonomisk magt eller formåen.

Herudover giver det høje hus også mulighed for udsigt, hvilket er et vigtigt parameter for attraktivitet. Udsigten kan endda skabes fra en grund, hvorfra der ikke i forvejen er udsigt, men blot ved at bygge højt. Dette vil være tilfældet i Hvidovre Kommune.

Økonomi

Når der bygges høje huse af økonomiske grunde, skyldes det, at det høje hus giver mulighed for en høj udnyttelse af grunden. Der er økonomi i, at grundinvesteringerne koncentrerer, så længden af ledninger til vand, kloak og el, vejinvesteringer og antenneanlæg reduceres, og dermed belaster den enkelte m² bolig med et relativt mindre beløb.

Miljø- og bæredygtighed

En af grundlæggerne af Greenpeace har en gang sagt: "Vi er nødt til at slå en streg i sandet og sige "Betonen stopper her".

Dermed menes, at byspredning ikke må ske i vidtstrakte villakvarterer eller rækkehusbebyggelser. Tankegangen medfører krav om at bygge tættere og højere, i stedet for åbent og lavt. Der er ikke noget galt med høje, kompakte bymiljøer så længe de planlægges ordentligt. De kan være overordentlig attraktive at bo i. De afføder mindre trafik, færre kloakledninger, færre varme- og kraftledninger, færre veje, og en tættere bygningsstruktur giver i sig selv en bedre udnyttelse af energien."

Højhusbyggeri burde på den baggrund udgøre et af de midler, der indgår i debatten om en bæredygtig udvikling.

By- og landskabsarkitektur

Man kan også bygge højt i ønsket om et bestemt byarkitektonisk udtryk. I sådanne tilfælde bliver det specielt det høje hus i sam- eller modspil med topografien, der bliver bærende udtryk. Høje huse kan placeres strategisk i landskabet, alt efter hvilken effekt der ønskes, når det gælder synlighed. Højhuse kan fungere som pejlemærker eller "landmarks", der er med til at give en by eller bydel identitet.

Øget koncentration af boliger

Ved at bygge højt kan det opnås, at mange mennesker kommer til at bo tæt på stationer, hvor adgangen til kollektiv transport til familiernes mange gøremål kan løse en større del af transportbehovet. Det kan være et selvstændigt formål, men hertil kommer, at en koncentration af boliger vil være tiltrækkende for nærbutikker. I det omfang, højhuse bliver beboet af familier med børn, vil der også være behov for nærhed til institutioner, men det er muligt, at netop denne familietype ikke ønsker at bo højt.

Hvorfor bo i Hvidovre?

Med udgangspunkt i den foreliggende befolkningsprognose og de faktiske og mulige boligbyggerier kan der foretages beregninger over, hvordan befolkningen i Hvidovre vil blive sammensat i fremtiden.

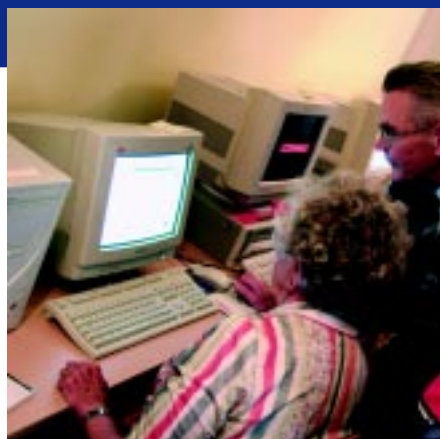
Men sådanne beregninger nytter ikke noget, hvis der er barrierer for at bosætte sig i Hvidovre. Derfor er det af betydning at slå fast, at der er mange fordele ved at bo netop her :

- Der er nærhed til 100.000'er af arbejdspladser i mange forskellige typer. Det er det største og mest facetterede arbejdsmarked i hele Norden, og med en normal rejsetid på op til ½ time er der mangfoldige muligheder
- Der er nærhed til et stort udbud af indkøbsmuligheder, privat og offentlig service, kulturtilbud og sportsmuligheder
- De samme tilbud kan nås fra andre dele af Hovedstadens store bysamfund, men i Hvidovre er boligpriserne endnu relativt lave målt med afstanden fra Københavns Rådhusplads
- Fremtidsmulighederne er gode i en by, der er opmærksom på, at der skal være sikkerhed for plads i daginstitutionerne, når der er behov for det, at skolerne er af høj standard, at der er et velfungerende sports- og kulturliv, og det er der i Hvidovre

- Der er nærhed til en meget stor palet af uddannelsesmuligheder med gymnasier, handels- og erhvervsskoler, læreanstalter og universitet med mange uddannelsesretninger

Lægges hertil, at hovedstaden er en magnet, som tiltrækker virksomheder med specialiserede arbejdspladser, og dermed tiltrækker en meget stor befolkning, som ikke alle kan bo i de centrale byområder, så er der klare indikier for, at Hvidovre har muligheder, som bør udnyttes. Hvidovre kan blive et aktivt element i storbyen, med sin egen udvikling på boligområdet i samspil med de byfunktioner, der bygges op om fremtidens indbyggere.

Læring

Læring som samfundsmæssigt fænomen

Læring er et ord, der let kan misforstås. Det handler ikke bare om at blive undervist – for man kan lære meget uden at blive undervist, og man kan blive undervist meget uden at lære noget. Læring handler om *resultatet* af undervisning og uddannelse. Men det handler også om resultatet af en lang række andre læreprocesser, både planlagte og uplanlagte.

I alle personlige læreprocesser indgår der en påvirkning udefra. Det kan være god undervisning af en dygtig lærer. Det kan være en dygtig læremesters instruktioner på arbejdspladsen. Eller det kan være en dygtig vejleders præcise påvisning af, hvad der skal til for at man klarer sig godt i fremtiden. En personlig læreproces forudsætter, at andre stiller sig til rådighed for at hjælpe på vej.

I den personlige læreproces indgår også, at man selv gør sig erfaringer i praksis. Man bliver ikke en god advokat eller sagsbehandler, blot ved at gå i skole i 9 år, på gymnasiet i 3 år og læse jura i 5 år. Dette er kun grundlaget for at lære i praksis. Dette praksiselement har en særlig plads i erhvervsuddannelserne og selvfølgelig endnu mere i den egentlige mesterlære, som nu får en større plads i uddannelsessystemet igen. Sammenhængen mellem teori og praksis er også let at få øje på for balletdansere eller professionelle fodboldspillere. Men det er vigtigt at være opmærksom på, at den gælder for alle gode læreprocesser, herunder også i folkeskolen og i andre kommunale institutioner.

Den gode, personlige læreproces forudsætter endelig en motivation for læring, et engagement og en nysgerrighed i forhold til det, man skal lære. For skoletrætte elever er dette element fraværende, og det samme vil gøre sig gældende andre steder, hvor man ikke forventer at kunne bruge læringen til noget. I Danmark plejer vi at citere Grundtvig for, at man aldrig er blevet klog på noget, som man "først ej havde kær". Også den negative motivation fungerer i praksis. F.eks. kan det klart være en motivation, at der er en eksamen man skal bestå eller kvalifikationer der skal opnås ved efteruddannelse, hvis man vil have et bestemt ønskejob.

Læring i et moderne land som Danmark bygger altså på tillid til, at den enkelte kan selv, vil selv og gerne vil være dygtigere hele tiden. Samtidig må vi som samfund erkende, at der ofte skal hjælpes på vej.

Læring er i høj grad også et samfundsmæssigt fænomen, typisk med en sprogbrug, hvor læring betyder det samme som kompetenceudvikling. I den sammenhæng taler man både om organisatorisk læring, nationalt kompetenceregnskab mv., alt sammen begrebsanvendelser, der viser, at læring ikke kun er summen af de enkelte menneskers kunnen, men også hvad vi kan sammen. Samspillet mellem mennesker er vigtigt – og vigtigt at lære. Den sociale læringskapital tæller næsten lige så meget som den individuelle.

Denne forståelse af læring medfører selvsagt ikke, at læring kan betyde alting. Den indebærer, at den enkelte organisation – eksempelvis Hvidovre Kommune – har brug for at drøfte, hvordan man gradvis bliver bedre til det man gør. Det handler om uddannelse og efteruddannelse, evnen til at lære af sine succeser og fejl, evnen til videndeling, evnen til at arbejde sammen i det hele taget samt evnen til nytænkning.

I nyere læringsteori anvendes begrebet "tilpas forstyrrelse" om den påvirkning udefra, der giver alle organisationer – herunder Hvidovre Kommune – evnen til at lære og udvikle sig. Det er et begreb, der også bruges flittigt i kontraktstyringen af Hvidovre Kommunes institutioner. Det ligger i forstyrrelsen, at der stilles krav og forventninger udefra, og at dette får organisationen op på mærkerne. Men når forstyrrelsen skal være tilpas, betyder det også, at den enkelte organisation (eller institution) skal bevare sin selvstændighed, og at samspillet om krav og forventninger skal være præget af nærvær, respekt og anerkendelse.

Læring i Hvidovre Kommune.

Hvidovre Kommune er i fremtiden en mellemstor kommune tæt på Københavns centrum – med både de fordele og de ulemper, der karakteriserer storbyen som læringsmiljø. Taler man specifikt om læringen i folkeskolen, kan det konstateres, at vi på nogle nøglepunkter har et dårligere udgangspunkt end det danske gennemsnit. Erfaringsmæssigt hænger muligheden for at skabe gode resultater i folkeskolen mest sammen med antallet af akademikere i forældrekrædsen (her ligger vi lidt under gennemsnittet) og antallet af tosprogede (her ligger vi noget over gennemsnittet). Det kræver derfor store anstrengelser at nå op på det høje niveau. Samtidig giver den gode beliggenhed i nærheden af København masser af muligheder, også som læringsmiljø.

Det er i Hvidovre Kommune en særlig udfordring at bevare *sammenhængskraften* og bekæmpe den negative sociale arv. Vi har mange familier, hvor ressourcerne til udvikling af børnene er begrænsede.

Hvis det enkelte barn kommer tidligt bagud, eksempelvis i læseudvikling, er der en snæver sammenhæng med barnets senere muligheder. Der er større risiko for, at barnet kommer bagud med andre fag i skolen, som ung bliver ramt af misbrug eller kriminalitet og som voksen får en meget løs tilknytning til arbejdsmarkedet. Det har store (menneskelige og økonomiske) omkostninger for både det enkelte menneske og samfundet, hvis det sker. Derfor er der brug for betydelig omsorg – eller mere negativt udtrykt: formynderi – for at undgå den skæve udvikling. Det nytter ikke noget med en "laden-stå-til-holdning" med håb om, at barnet nok lærer at læse, når det får brug for det.

Meget tyder på, at vi i Hvidovre har en særlig opgave med at hæve bundniveauet for læring. Og det kræver en aktiv indsats tidligt i det enkelte menneskes liv. Det kommer langt fra af sig selv.

Der er et særligt socialt perspektiv i dette. Det er ikke de dårligst fungerende børn (og deres forældre), der stiller de største krav til sig selv og til vore institutioner og systemer – vi er nødt til at hjælpe dem på vej. Eksempelvis er det meget sjældent, at forældrene til de dårligst fungerende børn bliver medlemmer af skolebestyrelserne. Og det er erfaringsmæssigt heller ikke de unge, der har det største behov for vejledning, som af sig selv kontakter vejledningssystemet.

Samtidig er der grund til at fokusere på de store muligheder for, at de velfungerende i Hvidovre spejler sig i andre talenter og selv udnytter talentet fuldt ud. Vi har storbyen og forskningsmiljøerne tæt på, Filmbyen ligger i Hvidovre osv. Vi har allerede medaljevindere ved olympiader, Bodil-vindere ligeså, og hvorfor ikke forvente en nobelpristager fra Hvidovre? De

rollemodeller og ildsjæle, der skal føre frem til den særlige præstation, findes allerede.

Disse betragtninger fører frem til, at alle kommunale institutioner har som opgave at fremme læringen. Det gælder i særlig grad folkeskolen, fordi skolen står i centrum for en meget vigtig periode i barnets liv. Folkeskolen er ligeledes i centrum i den folkelige bevidsthed, og det kan forventes, at mange i fremtiden vil vælge bolig efter, hvor deres barn kan komme til at gå i skole. Derfor skal der skabes fuld tryghed om læringen i alle skoler.

Det gælder i høj grad også alle andre institutioner for børn og unge: Dagleje/vuggestuer, børnehaver, fritidshjem/klubber, mv. – og i sidste ende vejledningscenter og arbejdsmarkedscenter, som tager over ved afslutningen af skolen. Alle disse institutioner skal bidrage til, at den enkelte lærer så meget som muligt og udnytter det til at udvikle sig.

Det gælder også kommunale institutioner, som vi normalt ikke ville forbinde med en specifik læringsopgave. I den livslange læring på sundhedsområdet får det kommende sundhedscenter en stor læringsopgave, både over for dem der har et sygdomsproblem, og over for dem der indtil videre er sunde og raske. Og i borgernes daglige opsøgning af viden og nye færdigheder har et velforsynet biblioteksvæsen en stor opgave at leve op til.

Denne kommunale læringsforpligtelse danner rammen for resten af læringsafsnittet. Der bliver skrevet om følgende dele af forpligtelsen:

- "Leg og læring" om fastholdelsen af både lyst og nødvendighed i det enkelte menneskes udvikling
- "Plads og udfordringer til alle" om den rummelighed, som alle kommunale institutioner skal være præget af
- "Ny faglighed i folkeskolen" om de nye krav til skolen, der er stærkt fremme i disse år
- "Børn og unge med vanskeligheder" om den særlige udfordring med de børn og unge, der skal have en større indsats end de andre
- "Udskoling, vejledning og ungdomsuddannelse" om indsatsen ved overgangen fra skoleliv til voksenliv
- "Voksenliv og læring" om voksenlivets nødvendige fokus på livslang uddannelse, jobmæssig fleksibilitet, informationssøgning mv.
- "Sundhed og læring" om betydningen af sund levevis for god læring – og omvendt.
- "Integration via læring" om den særlige lærings-udfordring, det giver at have mange med en anderledes kulturel baggrund i kommunen.

Leg og læring

Sammenkoblingen af leg og læring er i snæver overensstemmelse med den læringsteori, der er skitseret tidligere i dette afsnit. Det er legens lyst og læringens nødvendighed, der i sammenhæng giver de gode læreprocesser.

At leg og læring hænger sammen, er let at se hos små børn. Der er ingen modsætning mellem barnets lyst til at lege med sine fødder og nødvendigheden af at lære fødderne at kende. Det er først senere i barnets udvikling, det bliver sværere. Det sker, når der er brug for at definere præcist, hvad barnet skal lære, og hvornår det skal lære det. Eksempelvis læsefærdigheder, der ikke kan udsættes, indtil barnet får lyst til at gøre sig de

nødvendige anstrengelser. Det er derfor nødvendigt at drage omsorg for denne læring – men helst stadig på en legende måde.

I overgangen fra barneliv til skoleliv bliver det derfor en særlig opgave at koble leg og læring sammen. I Hvidovre Kommune har vi, som i mange andre kommuner, gjort dette ved netop at kalde indskolingsforløbet "Leg og læring". Hermed menes, at der skal indgå både leg og læring i både skoler og fritidshjem i indskolingsforløbet. Det har været en stor udfordring for de involverede institutioner, og der er ingen tvivl om, at det har virket.

Kravet om læring stilles også i stigende omfang til børnehaverne og andre dagtilbud. Ikke nødvendigvis i systemiseret form, men dog så det kan dokumenteres, jfr. krav om læreplaner og tidlig sprogscreening.

Kravet om pædagogiske læreplaner i dagtilbud er et led i omdannelsen af dagtilbud fra omsorgssteder til læringssteder. Læringsmiljøerne skal sætte fokus på børnenes alsidige personlige udvikling, sociale kompetencer, sprog, krop og bevægelse, naturen og naturfænomener samt kulturelle udtryksformer og værdier. Det handler ikke om "skole i børnehaven", men om en proces, hvor børnene foranlediges til selv at udvikle deres viden, forståelse og færdigheder. Det pædagogiske personale støtter, guider og udfordrer, hvad enten der er tale om planlagte aktiviteter eller spontant opståede situationer.

Legen i dagtilbuddene er selvfølgelig fundamental som middel til udvikling af børnenes sprog, kreativitet og sociale færdigheder. Legen giver børnene mulighed for at afprøve, hvad de er gode til, og hvad de kan blive til.

Meget tyder på, at kravet om tidligere læring i en legende form bliver en mangeårig tendens, delvis i modsætning til de pædagogiske teorier, der har været fremherskende i de sidste 30 år. Særligt fokus er der lige nu på børnehaveklassen, der mere og mere behandles som en integreret (og obligatorisk) del af skolen. Ligeledes på læseindlæring, hvor man i ekspertkredse lige ud siger, at store dele af indlæringen gennemsnitligt kan rykke et helt år frem. Det kan ikke undgå yderligere at påvirke indholdet i børnehaven, i folkeskolens tidlige år og i fritidshjemmene, men det forhindrer ikke, at læring fortsat gøres bedst ved at blive leget ind.

Sammenkoblingen af leg og læring gælder hele livet. Også som voksen lærer man bedst ved at bevare lysten til at lege det ind. For forskere og kunstnere er dette en selvfølge – selv om netop de også fremhæver det hårde arbejde som en væsentlig del af processen. Men også for alle andre, herunder ikke mindst læringen i organisationer, er det effektivt at bevare læringen som en lystpræget aktivitet. Det har stor betydning for enhver organisations udvikling, at man tilrettelægger sin læring/kompetenceudvikling, så den enkelte får lyst til at deltage og blive dygtigere. Høje krav og forventninger skal kombineres med anerkendelse, for at læringen bliver til noget.

Ligeledes skal de kommunale institutioner og aktiviteter fortsat bidrage til den lystprægede læring, f.eks. på bibliotekerne og i folkeoplysningen.

Plads og udfordringer til alle

Også kravet om plads og udfordringer til alle indgår i Hvidovre Kommunes dagligdag. Det er formuleret som et generelt indsatsområde for skolevæsenet i Hvidovre. Men i sin generelle formulering indeholder kravet et langt bredere krav om *rummelighed* (eller inklusion) i alle Hvidovre Kommunes institutioner og aktiviteter.

”Plads og udfordringer til alle” udgør dybest set en generel beskrivelse af velfærdssamfundets overordnede ide. Alle skal være med, alle skal gøres så dygtige som muligt, og alle skal levere et stykke arbejde for at kunne være med. For alle offentlige institutioner bliver det en selvstændig opgave at bidrage til, at dette sker.

For folkeskolen er det en meget præcis beskrivelse af hele opgaven. Folkeskolen skal tage imod alle de børn, der i 5-7 års alderen er færdige med at gå i børnehave, og skolen skal udvikle dem alle sammen. I den anden ende af folkeskolen skal skolen kunne gøre alle børn parate til at gennemføre en ungdomsuddannelse og senere opnå en plads på arbejdsmarkedet.

Men de institutioner og systemer, der ligger før, efter og parallelt med folkeskolen, har en tilsvarende opgave. Det er børnehaverne, der i samspil med forældrene skal gøre alle børn skoleparate. Desto tidligere man støtter de børn, der har særlige behov, desto større er mulighederne for at bryde den negative sociale arv. En af hensigterne med at indføre pædagogiske læreplaner i børnehaverne er netop, at børn med særlige behov får en nemmere vej igennem skole og uddannelse.

Fritidshjem og klubber skal tilsvarende bidrage til, at børnene lærer i skolen og udvikler sig på andre måder. ”Leg og læring” i indskolingen, som omtalt ovenfor, er et kernepunkt i denne støtte til læringen i alle dens facetter. Det gælder også planer om lektiehjælp i fritidshjem og klubber, mere udadrettet aktivitet fra klubbernes side mv.

Ved folkeskolens afslutning skal vejledningssystem og ungdomsuddannelser tage imod de unge, som de nu engang er, og gøre dem i stand til at tage en videregående uddannelse eller træde ind på arbejdsmarkedet. Og i den sidste ende skal et rummeligt arbejdsmarked finde plads til så mange som muligt, ikke kun de almindelige.

Dette fokus på rummelighed medfører et tilsvarende fokus på indholdet i alle de offentlige systemer, der bringer børn og unge videre i læringsforløbet. Hvis folkeskolens afgangselever ikke er fagligt dygtige nok, får det betydning for, om ungdomsuddannelserne kan bringe dem videre til en videregående uddannelse eller arbejdsmarkedet. Ikke mindst på de tekniske skoler har der været stigende frafald i de seneste år, og det er næppe kun de tekniske skolars problem. Kravene på arbejdsmarkedet stiger, og alle de systemer, der forbereder til arbejdsmarkedet - og det gælder også folkeskolen - skal leve op til disse krav. Netop på de tekniske uddannelser kommer mange af de ikke-boglige fra folkeskolen, og de skal faktisk kunne en hel del for at ende som faglærte.

Tilsvarende har det stor betydning for folkeskolens muligheder, hvis mange børn i 1. klasse endnu ikke kan tale et flydende dansk, endnu ikke kan binde deres snøreband selv eller ikke kan tie stille, mens andre taler. Det gør det vanskeligere for skolen at leve op til kravet om plads og udfordringer til alle.

Velfærdssamfundets krav om plads og udfordringer til alle forudsætter derfor en underforstået "kontrakt" med alle offentlige institutioner og systemer om at levere det bedst mulige inden for rammerne. Og også om at være i dialog med hinanden om det, man skal levere.

Det giver sig selv, at kravet om plads og udfordringer til alle også omfatter et krav om tryghed og trivsel i institutionerne. Mobning er uacceptabel og skal bekæmpes alle steder. Det er et problem, der kræver et selvstændigt fokus, men som også har en sammenhæng med indlæringen af social adfærd.

Ny faglighed i folkeskolen

Der er en markant tendens i folkeskolens udvikling i disse år. Tendensen udgør i ganske vidt omfang et brud med 30 års pædagogisk tradition, og der er bred tilslutning til den i Folketinget. Den er præget af utilfredshed med halvdårlige danske resultater i internationale sammenligninger af folkeskolens faglighed og af betydelig handlekraft mht. at fortælle, hvad der skal laves om for at forbedre resultaterne.

Tendensen kan beskrives både positivt og negativt og bliver det i høj grad i den offentlige debat. Her vil der blive forsøgt givet en neutral beskrivelse af tendensen.

Man kan for det første sige, at der nu i langt højere grad stilles krav om en *evalueringskultur* i folkeskolen. Det betyder i praksis, at kommuner, skoler, lærere og elever i højere grad skal måles på, om læringen lykkes. Præcise målbeskrivelser, afgangsprøver, karakterer, tests og evalueringer er ikke længere fyord i folkeskolens verden. I Hvidovre Kommune er vi allerede med "Vision og Mål 2010" langt på vej med denne evalueringskultur med krav om indsatsområder, handleplaner, evalueringer og opfølgning. Og et stadigt stærkere formuleret krav om videndeling mellem skolerne. Men kravene vil blive stillet endnu stærkere udefra.

I det seneste folkeskoleforlig indgår det eksempelvis, at alle skoler – og kommuner – skal måles på, om de leverer den nødvendige faglige kvalitet. Det er kommunerne, der skal stå i centrum for arbejdet. Men det udtrykkes samtidig ganske klart, at kommunerne muligvis kun har opgaven til låns. Den kan angiveligt blive statslig i løbet af få år. Der sker således en klar markering af, at folkeskolen er hele samfundets skole, og der stilles krav om resultater.

I Hvidovre skal der på den baggrund udvikles en større ensartethed i den faglige indlæring på tværs af skolerne. Det bliver en meget krævende opgave.

Det stærke fokus på evalueringskultur bliver af mange betragtet som en unødvendig mistillidserklæring til kommuner, skoler og lærere. Dette fokus kan måske i stedet forklares med, at folkeskolen har en særlig markant rolle i det enkelte menneskes læringsforløb. Hvis det går skævt tidligt i skolen, f.eks. med dårlig adfærd og dårlig læseindlæring, forplanter det sig til alle senere forløb: den faglige indlæring i de højere klasser, samspillet med andre unge osv. Det kan derfor hævdes, at folkeskolen skal have "hjælp" til at identificere problemerne tidligere, for at problemerne ikke skal blive fastholdt og forstærket i et helt skoleforløb.

Tendensen kan for det andet beskrives som en indskrænkning af lærernes *metodefrihed*. Der sker en standardisering på mange punkter, mht. læseplaner

og målkrav, som er uset i folkeskolens verden gennem mange år. Frem for alt stilles der krav om dokumentation af resultater. Dette kan efter smag kaldes en umyndiggørelse eller en professionalisering af lærerne.

Hvis læseforskningen eksempelvis viser, at bestemte former for læseindlæring giver langt bedre resultater end andre, vil der utvivlsomt blive stillet krav om, at disse metoder anvendes mere generelt. Det bliver ikke længere op til den enkelte lærer at vurdere dette.

Indskrænkningen af lærernes metodefrihed har store konsekvenser, ikke bare for lærerne, men også for alle dem, der i øvrigt skal stå til ansvar for skolens resultater. Det gælder ikke mindst skoleledelsen, der i langt højere grad skal kunne evaluere den enkelte lærer og hjælpe med til, at læreren får mulighed for at leve op til kravene.

Tendensen kan for det tredje beskrives som en ændring i opfattelsen af børns indlæring. Der kræves så at sige en større "forstyrrelse" af børnene udefra. Troen på at alle børn selv får øje på det væsentlige, er stærkt formindsket, og der er en langt større opmærksomhed om det håndfaste behov for omsorg (eller formynderi) i en lang række tilfælde. På den anden side er det overdrevet at sige, at det danske uddannelsessystems traditionelle fokus på "ansvar for egen læring" er forsvundet.

Det mere håndfaste giver sig også udtryk i kravene til børns deltagelse og adfærd. Der er allerede langt større opmærksomhed end tidligere om børns fravær fra skolen. Og skærpede regler om orden og disciplin i skolen er angiveligt på vej. Også dette er udtryk for, at tilliden til de selvregulerende mekanismer hos børnene er mindre. Nogle skal tidligt have at vide, hvad de *skal* gøre og *skal* lade være med.

Børn og unge med vanskeligheder

Det kan forekomme både trist og malplaceret at bruge plads på at beskrive, hvad læringssystemet skal gøre for de mindre velfungerende børn og unge. De velfungerende er trods alt de fleste – og også hos de mindre velfungerende børn og unge er der mange positive ting at bygge på. Men et velfærdssamfund skal nu engang måles på, hvordan det klarer opgaven, når det er allermost vanskeligt.

I Hvidovre er der mange børn og unge med vanskeligheder. Det kan forudsiges ud fra traditionelle sociale kriterier, og det viser sig til dels også i statistikkerne vedr. anbringelser uden for hjemmet, misbrug og ungdomskriminalitet samt vidtgående specialundervisning. Vi bruger mange ressourcer på opgaverne, og der bliver gjort en stor indsats med at identificere, diagnosticere og behandle problemerne. Alligevel er det i mange tilfælde vanskeligt at dokumentere præcise resultater af ressourceanvendelsen – selv om det nok er ret sikkert, at det ville gå endnu værre, hvis vi ikke gjorde noget som helst.

Der er en grundlæggende modsigelse i de bagvedliggende principper for behandling af børn og unge med vanskeligheder. På den ene side skal der længst muligt holdes fast i nærmiljøet og normalforløbet – i familien og i skolen. På den anden side ved vi, at en tidlig indsats i de fleste tilfælde er langt det mest effektive. Hvis der er grundlæggende adfærdsproblemer hos et barn, skal der skrives tidligt ind, så problemerne ikke bliver til asocial adfærd, misbrug eller kriminalitet. Hvis der er grundlæggende indlæringsproblemer,

skal der tilsvarende sættes tidligt ind med særlige initiativer, gerne i den almindelige skoleklasse, så problemerne ikke bliver til udstødelse og manglende faglig indlæring.

Tendensen i behandlingen af børn og unge er tilsvarende ikke entydig. Der kan dog i anbringelsesreformen spores et krav om større sammenhæng og mere standardisering i de sager, der opstår med vanskelige børn og familier. Måske kan der tales om en *professionalisering* af indsatsen i *nærmiljøet*, med nye krav til både familien (i udvidet forstand), skolen og alle andre aktører i barnets liv.

Denne tendens til professionalisering i nærmiljøet kan måske være en overskrift for de generelle udviklingstendenser i håndteringen af børn og unge med vanskeligheder. I specialundervisningen skal skolerne nødvendigvis gøre mere selv – for der er ingen sandsynliggørelse af, at megen specialundervisning uden for skolen fører til gode resultater. Men opgaven med at holde sammen på skolens faglige og sociale miljøer er i forvejen vanskelig, så skolens kompetencer skal udvikles, hvis det skal lykkes.

Det må frem for alt undgås, at specialundervisning og andre særforanstaltninger bliver et forsøg på at skubbe børn væk fra nærmiljøet og normalforløbet. Tværtimod: Målet skal være at yde en tidlig, intensiv indsats for at fastholde i nærmiljøet og normalforløbet.

Udskoling, vejledning og ungdomsuddannelse

Overgangen fra skoleliv til voksenliv starter tidligt. Det er derfor et hovedpunkt i den vejledningsreform, der blev gennemført for få år siden, at folkeskolens elever langt tidligere skal have et indtryk af, hvad der forventes af dem senere i livet. Deraf kravet om en professionel vejledningsindsats *udefra* – og ligeledes kravet om at få vejledningsindsatsen stadigt tidligere ind i skolen.

Det kan forventes, at kravet om tidlig vejledningsindsats stilles mere og mere. Allerede i 6. klasse skal den egentlige vejledningsindsats begynde, og der bliver senere krav om uddannelsesbøger og uddannelsesplaner, der på et tidligt tidspunkt skal strukturere folkeskoleelevernes indgang til ungdomsuddannelserne.

Også på andre punkter er overgangen fra skoleliv til voksenliv og arbejdsliv genstand for en meget stor opmærksomhed i disse år. Det klareste eksempel er diskussionen om 10. klasses fremtid. På den ene side hævdes det, at 10. klasse nærmest er et spildår, der udsætter de unges egentlige valg af ungdomsuddannelse og gør det mindre kvalificeret. På den anden side hævdes det, at en afskaffelse eller nedprioritering af 10. klasse gør det vanskeligere at forberede de unge godt til ungdomsuddannelserne og arbejdsmarkedet.

Hvordan det ender med 10. klasse, er svært at forudsige lige nu. Det er dog ret sikkert, at det overordnede koncept med 10. klasse i langt højere grad bliver et ungdomsuddannelses-koncept. Det er de unges behov for at lære ungdomsuddannelserne bedre at kende, der skal dækkes gennem et tilbud om 10. klasse.

Man kan således forudsige, at kravene ovenfra og udefra – fra ungdomsuddannelserne og arbejdsmarkedet – vil sætte sig tydeligere igennem over for folkeskolen.

Dette harmonerer med regeringens ambitiøse målsætning om, at mindst 95 % af alle unge gennemfører en ungdomsuddannelse. Hvis det skal lykkes, er der brug for både en mere målrettet indsats i folkeskolens ældste klasser, en effektiv og bredspektret vejledningsindsats samt ungdomsuddannelser, der er bedre til at tage sig af de unge og behandle dem forskelligt på den rigtige måde.

Også på dette område er det kommunerne, der har – og ikke mindst får - hovedansvaret, jfr. både kravene til folkeskolen og kravene til vejledningen. Det gælder ikke mindst i gråzoneområderne, hvor eksempelvis misbrug, skoletræthed og dårlige læsekundskaber spiller sammen om at forhindre gennemførelsen af en uddannelse. Der er brug for stadig større opmærksomhed om, hvad der virker, og stadig større fordomsfrihed i anvendelsen af virkemidlerne. Det er således ikke kommunens "skyld", at de ikke-boglige drenge har svært ved at få den hjælp, de har brug for på de tekniske skoler for at gennemføre en hel erhvervsuddannelse. Men kommunen kan gøre meget for at forberede drengene bedre på den virkelighed, der venter dem, både ved at gøre folkeskolen fagligt bedre, ved at bruge nye initiativer i vejledningen og ved at fokusere rigtigt i den sociale indsats.

Det er også kommunen, der har ansvaret for ungdomsskolen, SSP-samarbejdet, misbrugsbekæmpelse og andre initiativer til påvirkning af de unges adfærd. Også i dette arbejde er der brug for et stærkt fokus på den rigtige læring.

Det må forventes, at de UU-centre, der står for vejledningen på tværs af kommuner, skal være langt mere opsøgende og synlige i deres indsats. Det gælder især over for de unge, der er på vej til eller i fare for at droppe ud af en ungdomsuddannelse. UU-center Syd – der står for vejledningen i Ishøj, Vallensbæk, Brøndby og Hvidovre – skal således på én gang varetage et fælles samspil med de relevante ungdomsuddannelsesinstitutioner og være aktive i de enkelte kommuners indsats for at forbedre arbejdskraftens kvalifikationer og minimere antallet af unge på overførselsindkomst.

I den forbindelse skal også nævnes fordelene ved at have relevante uddannelses tilbud i nærområdet. I fremtiden bliver alle ungdomsuddannelsesinstitutioner selvejende institutioner – med deraf følgende mulighed for at vokse eller bukke under på grund af manglende tilgang. Det gælder for Avedøre Gymnasium, der heldigvis har et synligt og kendt fokus på IT, film og integration, som kan være med til at fastholde og tiltrække elever. Det gælder også det store, nye centrum for transportuddannelserne på Avedøre Holme.

Voksenliv og læring

Det kan forudsiges, at regeringens politik på arbejdsmarkedsområdet følger det samme mønster som på ungdoms- og vejledningsområdet. Tålmodigheden med dem, der trods stor omsorg ikke får en fast tilknytning til arbejdsmarkedet, vil antageligt blive mindre. Og tålmodigheden med de kommuner, der ikke kan dokumentere, at flere får tilknytning til arbejdsmarkedet, vil tilsvarende blive mindre.

Det er nemlig kommunerne, der i fremtiden får hovedansvaret for indsatsen på arbejdsmarkedet. Også på dette område skal kommunen således medvirke til,

at kravene til den enkelte stilles på den rigtige måde – fra man træder ind på arbejdsmarkedet, til man nærmer sig pensionsalderen. Læring på mange forskellige måder er et nøgleord undervejs.

Livslang læring har været et almindeligt begreb i mange år – og det bliver mere og mere relevant i takt med den øgede hastighed i samfundsudviklingen og de ændrede produktionsformer. Kompetencekravene på arbejdsmarkedet ændrer sig hele tiden, og de ændrer sig ofte på uforudsigelige måder. Det er f.eks. ikke længere snedkeren, der kommer og bygger dit køkken. Det er fabriksarbejderen, der producerer køkkenelementerne, og en specialist, der kommer hjem og sætter det op.

Man kan forestille sig, at al uddannelse – herunder også de faglærte, praktiske uddannelser - i fremtiden bliver et fundament af basisviden og færdigheder til at lære mere. Man skal så selv bygge moduler ovenpå i forhold til efterspørgselen på de arbejdspladser, man faktisk kommer til at arbejde på. Uddannelsesplanen bliver i fremtiden langt mere individualiseret for den enkelte og bliver stykket sammen af den meget forskellige læring, som den enkelte tilegner sig gennem sit arbejds- og fritidsliv.

Bevægelsen væk fra industrisamfundets kompetencekrav er startet for længst, men det er fortsat vigtigt at fokusere på den. Der bliver større vægt på organiseringen af arbejdet, selvstyrende grupper, selvstændigt arbejde ud fra en helhedsforståelse af den enkelte virksomheds mål, interesser og værdier. Derfor skal man i stadigt højere grad kunne samarbejde, kommunikere, tage ansvaret selv og tilrettelægge sit arbejde mv. Grænsen mellem ledelse og alle de andre medarbejdere bliver også mindre klar. I takt med det større behov for stærke personligheder, godt arbejdsmiljø, indlevelsessevne og omsorg bliver evnen til "medarbejdelse" i virksomhederne af største betydning.

Samtidig er der samfundsmæssige tendenser, der taler imod, at læringen til disse nye krav lykkes. Mange ledige – og andre på overførselsindkomst – er netop udstødt af arbejdsmarkedet, fordi de ikke magter at opfylde de mere komplekse kompetencekrav, herunder ikke mindst de sociale og personlige. Og jo længere tid man er væk fra arbejdsmarkedet, jo sværere bliver det at lære alt det, de andre har lært undervejs.

Også på mange andre måder er voksenlivets læring af afgørende betydning, og kommunens institutioner kan gøre en stor forskel. F.eks. kan biblioteket – inkl. det elektroniske/Internettet - medvirke til, at den enkelte borger kan søge informationer om alt mellem himmel og jord, lige præcis når man har brug for det. Det gælder både i forhold til arbejdslivet, fritidslivet, individuel udvikling og deltagelse i den offentlige debat. Tilsvarende kan folkeoplysningen medvirke til læringen.

Det gælder også for både biblioteket og for mange andre kulturtilbud, at de kan give en oplevelse og være et "pauserum" i en stresset hverdag. Vi lærer af at læse god litteratur eller lytte til god musik, selv når vi ikke kan bruge det til noget.

Sundhed og læring

Læring er også tæt forbundet med sundhed. Sammenhængene mellem læring og sundhed er flere: En god sundhedstilstand – f.eks. regelmæssig fysisk aktivitet og god ernæringstilstand – spiller ind på livskvaliteten generelt, men også på indlæringen. Omvendt spiller et godt uddannelsesniveau positivt ind på folkesundhedstilstanden. Tingene hænger altså tæt sammen: En indsats for sundheden vil forbedre indlæringen, der må forventes at smitte positivt af på uddannelsesniveaue, som så igen vil influere positivt på den generelle sundhedstilstand. Der er derfor al mulig grund til at sætte fokus på sundhed.

Hvidovre Kommune har en udfordring bestående i at give sundhedstilstanden blandt kommunens borgere et løft. En undersøgelse har påvist, at der er tale om social ulighed i sundhed blandt borgerne i Københavns Amt. Sammen med flere andre kommuner på vestegnen er vi placeret i gruppen af kommuner med de relativt dårligste levevilkår, hvilket betyder, at borgernes vilkår for sundhed er vanskeligere end i kommuner med relativt gode vilkår. De forhold, der spiller ind på sundhedstilstanden, er uddannelses- og indkomstniveau, tilknytning til arbejdsmarkedet, sociale netværk, forhold til tobak, kost og motion. Den sociale ulighed betyder, at befolkningen i højere grad rammes af sygdomme, indlægges og dør tidligere. Konkret er der for eksempel flere borgere med rygerlunger, sukkersyge og flere gravide rygere – og dermed flere indlæggelser af småbørn efterfølgende.

Udfordringen består i at få vendt skuden - komme ud af "den onde cirkel" og ind i "den gode". Vi skal skabe rammerne for, at borgerne selv kan handle for at fremme egen og andres sundhed og forebygge sygdom.

Sundhedsindsatsen skal være baseret på den nyeste forskning på sundheds- og forebyggelsesområdet for at sikre en kvalificeret og målrettet indsats, der griber fat om netop de udfordringer, der gør sig gældende i kommunen. Det drejer sig særligt om områderne rygning og fysisk aktivitet, men vi har også en del borgere, der lider af handicaps eller kroniske sygdomme.

I tilrettelæggelsen af sundhedsindsatsen vil der blive lagt vægt på at gøre sundhed til en integreret del af hverdagen for kommunens borgere i alle aldre. For eksempel skal der i børneinstitutioner og skoler skabes muligheder for, at Hvidovres børn og unge kan være fysisk aktive minimum 60 minutter om dagen. Voksne og ældre borgere skal motiveres til minimum 30 minutters fysisk aktivitet i hverdagen. Der vil også blive sat fokus på rygestop. Dette er blot nogle af elementerne i den sundhedspolitik, der bliver en væsentlig del af kommunens fremtid.

Et fokus på sundhed og læring er udtryk for en prioritering af "det gode liv" og "den livsduelige borger". En naturlig videreførelse af velfærdssamfundet på et område, hvor det heller ikke er helt nok at tro på borgernes egne kræfter. Og årsagssammenhængene gælder begge veje: Et sundt legeme giver en sundere sjæl – og det er også de veluddannede og kompetente, der bliver mindst syge.

Integration via læring

Når der i en kommune som Hvidovre (med godt 10 % indvandrere og efterkommere og en noget større procentdel blandt børn og unge) er grund til at fokusere særligt på integration via læring, skyldes det især frygten for, at der dannes systematiske *parallelsamfund* i de etniske grupper.

Det er disse parallelsamfund, der i praksis synes at give de egentlige integrationsproblemer. F.eks. på den måde, at en del kvinder kan have vanskeligt ved at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, fordi de næsten aldrig har mødt danskere. Eller at nogle unge hellere vil arbejde i familiens forretning end tage en ungdomsuddannelse, fordi der måske alligevel ikke er en praktikplads og slet ikke et prestigegivende arbejde i den anden ende. Eller at det bliver særlig vanskeligt for mange i folkeskolens ældre klasser at lære fagligt dansk, fordi moderen aldrig taler dansk. Alt dette har med læring at gøre.

Der kommer ikke mange nye udlændinge til Hvidovre i disse år. Den kulturelle mangfoldighed som udfordring opleves derfor mest i integrationen af børn og unge, altså efterkommerne. I forhold til dem kan man hævde, at opgaven er nøjagtig den samme som med danske børn. Hvis der stilles de samme, tidlige krav til sprogindlæring, læseindlæring og faglig indlæring til tosprogede børn, kan der med en vis ret forventes de samme resultater på de rigtige tidspunkter.

Der er da også undersøgelser af ungdomsgrupper med blandet etnisk herkomst, som viser, at der ikke er systematiske forskelle i adfærd og færdigheder, f.eks. sprogbrug. Meget tyder på, at de statistiske forskelle på etniske gruppers præstationer og adfærd langt hen ad vejen har en social forklaring.

Handler det så slet ikke om integration, men derimod om sociale problemer? Det er næppe den rigtige konklusion, hverken for Danmark eller for Hvidovre.

Det er eksempelvis helt specielt for Danmark, at efterkommerne ikke klarer sig bedre i folkeskolen og ungdomsuddannelserne end førstegenerationsindvandrerne. Vi har således et helt særligt problem med efterkommernes læring i børne- og ungdomsårene. Dette på trods af mange initiativer vedr. modersmålsundervisning (som jo altså nu er afskaffet), dansk som andetsprog, hensyntagen til kulturelle traditioner osv. Det er ikke lykkedes for os at skabe den samme læring for andre etniske grupper som for etniske danskere, heller ikke i Hvidovre. Som ovenfor nævnt, er der muligvis især en social forklaring på dette, men det er dog vanskeligt at forklare forskellene i forhold til eksempelvis Sverige alene på den måde.

Der kan ikke peges på bestemte initiativer, der med sikkerhed forbedrer indlæringen og integrationen. Dansk som andetsprog diskuteres lige nu, både som en indsats der burde opprioriteres, og som en indsats der burde afskaffes, fordi den trækker opmærksomheden væk fra den almindelige sprogindlæring og faglige indlæring. Modersmålsundervisning diskuteres også fortsat. Og det diskuteres i høj grad, om der skal tages særlige hensyn (tørklæder mv.) til andre kulturelle traditioner ved adgangen til arbejdsmarkedet.

Meget tyder dog på, at en langt tidligere indsats nytter: tidligere sprogscreening, tidligere opmærksomhed om familiens forhold osv. Både daginstitutioner og skoler skal banke på familiens dør. På den måde får både familien og de offentlige institutioner større indsigt og mere hjælp til i fællesskab at fremme barnets udvikling.

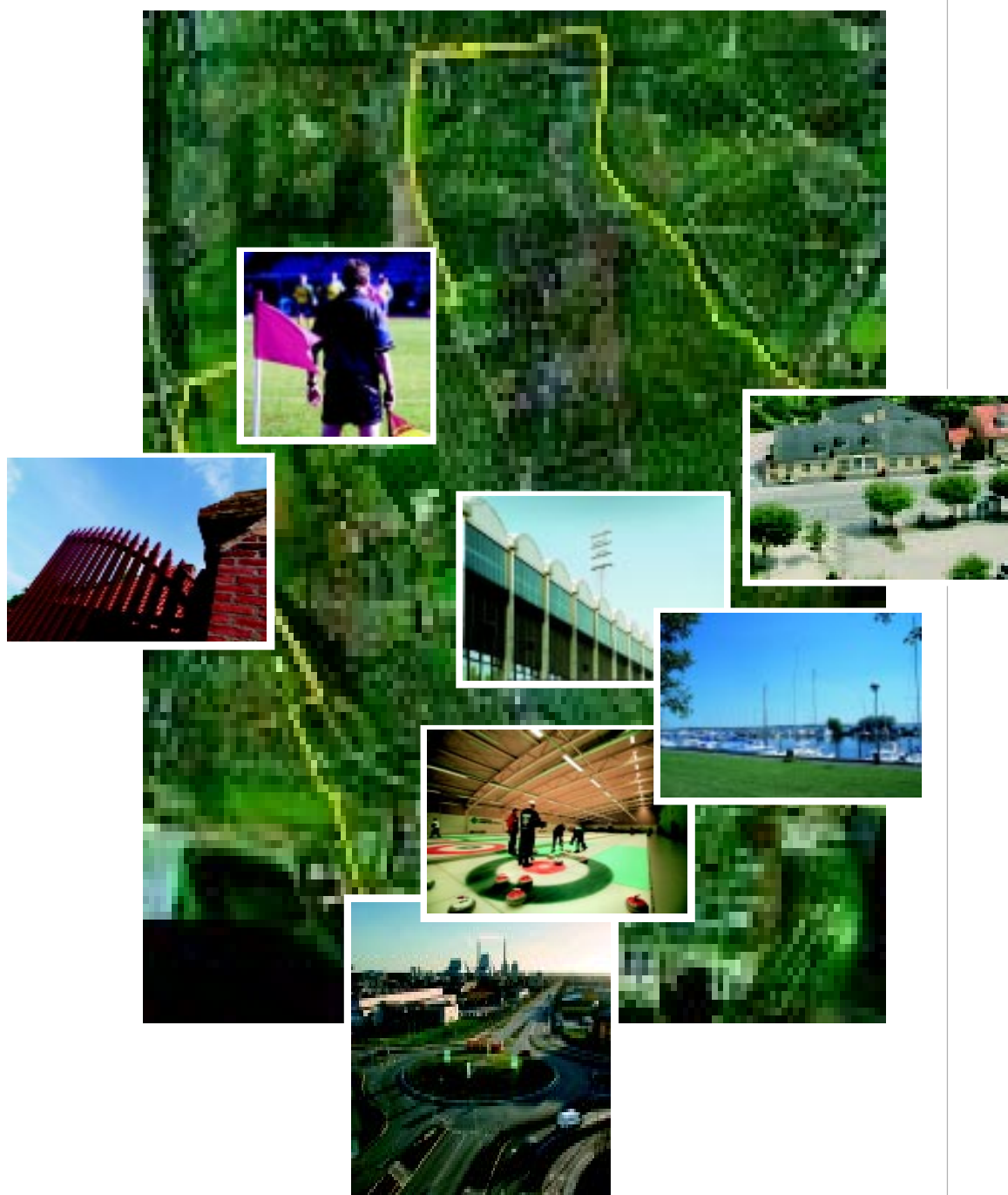
Generelt kan man formentlig sige, at den størst mulige ensartethed i kravene til danskere og indvandrere vil give det rigtige lærings-fokus. Dette gælder

både i daginstitutioner og skoler og på arbejdsmarkedet. Hvis en tyrkisk kvinde har brug for at lære mere dansk, skal vi som samfund sørge for, at det sker, ikke gøre det til genstand for en forhandling med hendes familie. Dette ville vi aldrig gøre med en familie af etnisk dansk herkomst.

Fyrtårne

- giver liv i kludene

Fyrtårne, fokusering og kvalitet

Fyrtårne skuer ud over havet og landskaberne i mange kilometers omkreds. De er pejlemærker der kan ses langvejsfra. Vores lokale fyrtårne skal lyse op og vise vej til Hvidovre. De skal være med til at markere Hvidovre på landkortet.

Der skal være få men ”store” og markante fyrtårne, som kan medvirke til at skabe mere liv og flere aktiviteter i lysskæret og samtidig gøre kommunen kendt uden for byens grænser.

Når vi satser på få, men attraktive og iøjnefaldende fyrtårne, er det nødvendigt, at der satses på kvalitet i fyrtårns-projekterne. Kvalitet er med til at skabe opmærksomhed, liv og aktiviteter og dermed mulighed for at aktivere flere borgere.

Hvidovre Kommune er i forvejen kendt for høj kvalitet på enkeltarrangementer og tiltag bl.a. på musik-, litteratur-, film, teater- og kunstområdet, så det bliver ikke svært at finde kvalitet, som vi kan bygge videre på.

Både på det kulturelle og på det sportslige område er der mulighed for at rejse nogle flotte fyrtårne – fx Show Akademi, regatta og ildfest, idrætsskudepunkter og forstadsmuseum. Ud fra de mange muligheder, der bliver præsenteret her i afsnittet, lægges der op til en politisk prioritering og en udvælgelse de områder, der i fremtiden kan blive til byens varemærke.

For at fyrtårne kan ”fungere” optimalt er det vigtigt, at de bygger på et solidt fundament. Det kommer de til i Hvidovre. Her er vækstgrundlaget i orden i form af mangfoldighed indenfor sport, kultur, kunst, film, musik m.v.

Kulturelle knudepunkter

Avedørelejren

Avedørelejren skaber nyt liv i Avedøre-området og er et oplagt kulturelt knudepunkt, som kan trække folk fra nær og fjern. Stjernestøv, artisteri og historiens vingesus giver oplagte udviklingsmuligheder.

Filmbyen giver muligheder med deres kulisser og filmstjerner. Historiens vingesus mærker man, når man hviler sig i officerspavillonen eller besøger Historiens Hus og kigger fortiden ud. Artisteri og gøgl strømmer fra Cirkusmuseet og deres mange arrangementer.

Lejren er snart fuldt udbygget og ligger som et bindeled mellem Stationsbyen, Filmbyen, Avedøre Stadion, Avedøre landsby og Quarkcentret længst mod nord. Den ligger som en væsentlig del af et bolig-, erhvervs- og institutionsbånd parallelt med Vestvoldens og Avedøreslettens kultur- og naturområder.

Der er masser af rum i Avedørelejren, både de store og små, og ude og inde. Rummene skal fyldes med kvalitet, der bliver en del af Hvidovres identitet og tilbagevendende aktiviteter, og overraskende momenter skal sættes i scene.

- **Hvidovre som filmby**

Filmindustrien trækker internationale navne til byen, filmene ruller ud over lærredet, kommune- og landegrænser. Station Next griber vækstlaget til kreativ og udviklende aktivitet. Nu er det borgerne, der skal i spil, med oplevelse, nærvær og samvær – både dag, aften og nat - med kæresten, babyen, med veninden eller naboen, mor og far.

De faste elementer kunne være

- En biograf til arbejde, fritid og premierer. I Fægtesalen, trætteltet m.m.
- Sommerbio med storskærm. Et mylder af liv, familier på tur, med madkurv, tæpper og sød musik - et samarbejde med filmproducenter, udlejere, Zulu m.fl. - på græsplænen eller Alarmpladsen
- Babybio i Fægtesalen – korte og lange film – og lange rækker af barnevogne med sødt sovende småbørn
- Station Next skal fastholdes og styrkes, således at børn og unge får kendskab til film og filmverdenen. Stadion Nexts høje kvalitet, spændende tilbudsvifte og ambitionsniveau er et glimrende eksempel til efterfølgelse.

• **Forstadsmuseum**

Hvidovre Kommune har ansøgt Kulturarvstyrelsen om at få statsanerkendelse til et lokalt kulturhistorisk museum med Hvidovre Kommune som ansvarsområde med et særligt fokus på "Industrialismens urbanisering".

Kulturarvstyrelsen kan se en mulighed i, at museet i Hvidovre eventuelt kan blive et specialmuseum med enten forstaden eller byplanlægning som ansvarsområde. I givet fald vil der være tale om et museum med nationalt ansvarsområde. Det vil sige, at Hvidovre og Hvidovres særlige historie stadig vil være i fokus, men at institutionen i øvrigt kan blive referenceinstitution for forstads- eller byplanhistorie på nationalt plan.

At rumme et statsanerkendt museum med nationalt ansvarsområde vil give Hvidovre Kommune væsentlig bedre profileringsmuligheder end et lokalt kulturhistorisk museum, som overvejende vil bruges lokalt.

Ansøgningen er nu til endelig afgørelse i Kulturministeriet, hvor afgørelsen i sidste ende er kulturministerens.

• **Centrum for cirkus og artisteri**

Hele området kan blive et sydende laboratorium, hvor børn, unge og ældre udfordrer deres færdigheder, med bolden, cykelhjulet, ilden eller den magiske stok, der tryller kaninen op af hatten - og alle kan inspireres og fornøjes af de professionelle aktører i det traditionelle teltcirkus eller i Nycirkus, ved tryllefestival eller til konference med Magisk Cirkel.

De faste elementer kunne være

- Cirkustelt på Alarmpladsen og permanent trættelt på lejrens Cirkusgrunden
- Trænings- og opbevaringsfaciliteter til Cirkus Regnbuebørn og Cirkus Argus – de er det værd
- Store og små rum til optræden og med plads til publikum. I Fægtesalen, Auditoriet og i trætteltet

- Aktivitetsrum for områdets institutioner, når de skal røre sig, når de skal hoppe, danse, fægte og gå på line – og vise det hele for mor, far og bedsteforældre - i Fægtesalen, trætellet

I tilknytning til Cirkusmuseet etableres et videnbaseret oplevelsescenter, som med afsæt i museets samlinger og viden skal tilbyde oplevelser til en bred vifte af grupper og enkeltpersoner.

Arbejdsmarkedets Feriefond har bevilliget kr. 2.900.000 af de anslåede kr. 8.000.000, som etablering af centret er budgetteret til og en ansøgning om de resterende kr. 5.000.000 behandles pt i Fonden Realdania. En opgørelse herfra er lige på trapperne.

Oplevelsescentrets driftsøkonomi hviler på en forventning om at indgå i en statsanerkendt institution og på, at aktiviteterne i vid udstrækning er selvfinansierende som del af en udviklingsorienteret oplevelsesøkonomi.

Centret indrettes i lejrens smedje, som Hvidovre Kommune har sat af til formålet. Kapaciteten i oplevelsescentret er begrænset af bygningsmassen, og et forventet besøgs maksimum ligger mellem 18.000 og 20.000 årligt.

- **Hvidovre som musikby**

Signalhorn, banjo- og harmonikamusik, jazz, rock og klassisk musik – de overraskende elementer der giver stemning til den gode kop kaffe eller den velskænkede fadøl.

De faste elementer kunne være

- Messen, Auditoriet, Fægtesalen og Alarmpladsen som base for en musikcafé. Start i det små, og lad det vokse.
- Lad amatørorkestrene komme til og giv af og til en professionel koncert
- Start udendørs om sommeren, og lad det trække indendørs om vinteren.

- **Hvidovre som kunst- og kulturby**

Alarmpladsen som smeltedigel, der får kunstarterne til at blomstre. Det er for børn og deres voksne, for amatørerne, entusiastene og de professionelle.

Det kunne være

- At blande kunstarterne sammen
- Kunstnerfestival på Alarmpladsen, med udløbere til lejrens grønne og bebyggede rum
- Mal et stykke musik eller spil et maleri. Gør det hver for sig og sammen.
- At gøre militærhistorie til en del af Hvidovres historie

- **De årligt tilbagevendende tilbud**

Lad os udbygge det der er. Det skal være variationen af overraskelser og genkendelsens glæde.

- Befæstningsdage med aktiviteter i Avedørelejren og på Alarmpladsen
- Julemarked med involvering af beboere, institutioner og virksomheder
- Sommerfestival med sang, gøgl, musik og rigtig råhygge

- Markedsboder
- Egnsspil

Havnemiljø

Havnen skal gøres til et samlingssted for kommunens borgere, men den skal også være med til at gøre Hvidovre kendt ude omkring.

Havnen kan blive kendt for sine gode, hyggelige og alsidige arrangementer hver lørdag eftermiddag i sommerperioden. Der kan på arealerne omkring havnen afholdes arrangementer med amatørmusik, kulturelle arrangementer, udstillinger m.v. Der kan etableres små spillesteder og scener som naturlige samlingssteder. Havnen kan blive kendt som stedet, hvor vi mødes til hyggeligt samvær lørdag eftermiddag og stedet, hvor det altid er rart en gå en tur og nyde duften af hav og natur og måske sætte sig på en bænk og spise en is.

Der kunne laves et dynamisk samarbejde mellem foreningerne og brugerne i havnen og kommunens skoler og institutionerne. Det kunne bidrage til at give alle kommunens børn kendskab til hav, vand og natur. Det skal blive en naturlig del af børnenes liv, at færdes ved og på vandet.

Der kan overvejes, om der fortsat skal anvendes plads til vinteropbevaring af både lige i havnemiljøet eller om man kunne benytte et andet areal – fx området bag Langhøjskolens parkeringsplads, så der i vinterhalvåret bliver frigivet et stort areal bag roklubben til parkering eller arrangementer.

Regatta og ildfest

Der kan laves store fyrtårne i og omkring havnen, således at folk ude omkring kan se, hvad Hvidovre også kan byde på. Man kan fx én gang årligt afholde regatta eller ildfest på Kalveboderne¹. En tradition som kan udbygges og som kan være med til at markere Hvidovre som en by ved vandet. Arrangementet kan gøres til en folkefest, både for lokale og folk fra omegnen. Arrangementet kan gennemføres i samarbejde med havnens brugere og foreninger og evt. andre havne eller klubber i nærheden. Arrangementet kan bestå af underholdning, fællesspisning, udstillinger og opvisninger på vandet, "optog" af udsmykkede/"lysende" både på Kalveboderne.

Folkefest i Lodsparken

Lodsparken nord for havnen kan anvendes til større folkelige arrangementer. Der kan f.eks. som tidligere arrangeres udstillinger ex. kunst og skulpturer. Men området skal også være et naturligt sted for borgere at tage hen søndag eftermiddag og nyde naturen, den medbragte mad og børnenes leg i det fri. Området kunne gøres mere spændende og indbydende ved at "dele" det mere op, og lave hyggelige kroge og pladser.

Badestrand

Det vil være helt naturligt at etablere en badestrand i området. Lodsparken og arealer ned til Kalveboderne er som skabt til rekreativt fristed, som ender ud i en flot tillokkende badestrand. Tanken om en badestrand i Hvidovre behøver ikke ligge langt ude i fremtiden. Vandkvalitet er i stadig bedring og inden for en overskuelig årrække forventes det, at vandkvaliteten er så fin, at der kan

---

¹ Vil eventuelt kræve ændring i planbestemmelserne. Området er beliggende indenfor EF-fuglebeskyttelsesområde og Habitatområde for Vestamager og omgivende vandarealer. Fredningen betyder bl.a. restriktioner med hensyn til sejlads for at skåne fuglene og fuglelivet i området. Dispensationsager administreres af Skov- og Naturstyrelsen ved Jægersborg Skovdistrikt.

bades og at stranden kan få det blå flag. Badestranden etableres med små klitter, således at der skabes hygge og atmosfære. Til dem der vil vinterbade kan der etableres omklædningsfaciliteter, som selvfølgelig også kan benyttes om sommeren.

Hvidovre Maritime Center

Hvidovre Maritime Center kan etableres med permanente udstillingsfaciliteter, møde- og undervisningslokaler og små værksteder. Centeret kan placeres i nærheden af Hvidovre Havn og tilbyde aktiviteter rettet mod børn og unge, seniorer samt være udgangspunkt for kurser, sejlture m.m. Centeret kan give brugerne en oplevelse af havn og vand, dyrelivet i og omkring Kalveboderne.

”Liv i havnen”

For at binde havnen og arealerne omkring havnen og resten af kommunen sammen kan der laves løbestier og oplyste "pitstop". Et pitstop kan udformes på mange måder, og det er tænkt som en mindre skulptur med en slags opbevaringsskabe, hvor man kan mødes med træningspartnere, deponere sit overtøj/taske og lave udstrækningsøvelser. De forskellige pitstops danner naturlige mødesteder for løbere, stavgængere og andre som færdes til fods i de grønne områder.

Sammen med de øvrige aktiviteter vil det tilføre mere liv til området, og borgere i kommunen og folk udefra vil opleve, at Hvidovre er havn, sand og vand. Der skal være plads til en café, en iskiosk, restauranter og butikker og flere bænke, således at man kan slå sig ned for at kigge på livet i havnen eller i forbindelse med et arrangement. Bænke, iskiosk og café vil være med til at ”holde” på folk mellem arrangementerne.

Rådhusgrunden – Risbjerggårdgrunden

En koncentration af kulturelle udfoldelser, undervisning og optræden på Rådhusgrunden/Risbjerggårdgrunden vil skabe et centrum med liv og oplevelser for børn og voksne i Hvidovre. Med musikskole, talentlinie, teater, kunst- og billedskole vil der løbende være mangfoldige udadvendte aktiviteter som kan interessere og engagere byens borgere. Nedenstående oplistning af kulturelle aktiviteter og faciliteter bør ledsages af cafe/opholdsmuligheder for at skabe et attraktivt, socialt miljø omkring de mange aktiviteter, der giver liv i et kulturelt centrum:

- Rådhusgrunden med Risbjerggård, evt. tilbageført i oprindelig skikkelse som teater med en lille intim scene.
- Medborgerhus og Medborgersal med fokus på kulturelle aktiviteter
- Musikskole, musikalsk talentlinie og showlinie med tilhørende lokalfaciliteter
- Teater Vestvolden og Hvidovre Teaterforenings aktiviteter placeres i sammenhæng med de øvrige kulturelle aktiviteter. (Eventuelt en biograf).
- En veludbygget billedskole med faciliteter for kunststillinger – et internationalt børnekunstmuseum med faste og vekslende udstillinger med både danske og udenlandske børn og unge.

Kvalitet og kontinuitet fra barn til voksen

Med henblik på fastholdelsen af unge i Hvidovre er det vigtigt at de kompetencegivende tilbud har fokus på høj kvalitet. Det er kendt, at unge vælger de bedste tilbud uanset den geografiske beliggenhed. Synligheden i kvalitet og resultater er derfor en nødvendighed i en konkurrence med de

alternative tilbud som findes uden for kommunens grænser. Vi har allerede et fantastisk udbud af spændende kulturelle aktiviteter og kurser til kommunens børn, men den kvalificerende og kompetencegivende mulighed for de unge i aldersgruppen 16 til 24 år er kun sparsomt repræsenteret.

Der er således behov for at skabe tilbud med baggrund i alle de kreative felter, hvor Hvidovre i forvejen har vækstlag. Der kan nævnes film, cirkus, billedkunst, musik, dans og drama. Det er vigtigt, at disse tilbud etableres på toppen af de tilbud, der på nuværende tidspunkt henvender sig til børn og unge som fritidsaktiviteter.

Med kvalificerende tilbud vil ressourcestærke kreative unge i aldersgruppen 16-24 år danne et vækstlag, som bygger på musiske og kreative kompetencer for den fremtidige udvikling i en kommune, hvor der kun er enkelte videregående uddannelsesinstitutioner.

Show-Akademi

Et kompetencegivende SHOW-AKADEMI for børn og unge kan være et kvalificerende tilbud til de ressourcestærke kreative unge.

Show-Akademiet kan optage børn og unge efter en optagelsesprøve, som godtgør motivering og evner. Show-Akademiet vil ikke være en professionel uddannelse, men kan være en prækvalificerende opsamling af færdigheder til den sceniske optræden.

Show-Akademiet er tænkt som en fritidsuddannelse med et 3-årigt forløb, der rummer de specifikke fag, som indgår i den gode sceniske optræden. Træningen foretages af professionelle kunstnere og scenefolk. Der oprettes hold for forskellige alderskategorier. Fagene vil være:

- Musik: Rytmask /klassisk talentlinie
- Bevægelse og dans
- Sang og tale
- Kropsudtryk og drama
- Lyssætning
- Lydsætning
- Scenografi

Der skal være mulighed for at specialisere sig indenfor de enkelte fag.

Idrætsknudepunkter

Kommunens idrætsprofil bør styrkes ved at vi udbygger eksisterende idrætsfaciliteter, så de fremstår som egentlige idrætsknudepunkter. Idræt og idrætsoplevelser er en større og større skaber af identitet og fællesskabsfølelse i den stadig mere og mere globaliserede verden. At have en succesfuld aktivitet, et vinderhold eller gode resultater i øvrigt på idrætsområdet kan være med til at gøre Hvidovres borgere begejstrede for at bo i en succes-by.

Hvidovre Stadion

Ved at udbygge og modernisere Hvidovre Stadion kan der skabes et Atletik-Fodbold knudepunkt.

Anlæggelse af en kunststofbane ved Stadion ville sikre optimale forhold for fodbold i kommunen, og da fodbold er den mest eksponerede idræt i Danmark, ville det gavne kommunens idrætsprofil, ligesom kommunen ville få mere ud af det sponsorat der er indgået med Hvidovre Fodbold.

Hvidovre Stadion og Hvidovre Atletik og Motion blev i efteråret 2005 udnævnt til Kraftcenter af Dansk Atletik Forbund. For at sikre en optimal gevinst for klubben og kommunen foretages en renovering og optimering af atletikanlægget på stadion. Atletikhallen moderniseres og udbygges, således at der kan fastholdes aktiviteter og konkurrencer på højt plan året rundt.

Frihedens Idrætscenter

Der kan etableres et idrætskollegium ved Frihedens Idrætscenter, således at der skabes et Ishockey-, Curling- og Skøjteknudepunkt med mulighed for samarbejde mellem Team Danmark, Hvidovre Kommune og foreningerne.

At udbyde en Is-linie på Avedøre Gymnasium kunne ligeledes være en spændende mulighed. Det vil være med til at styrke isklubbernes rekrutteringsgrundlag og give mere opmærksomhed omkring Frihedens Idrætscenter og Hvidovre.

Frihedens Idrætscenters faciliteter indenfor is er enestående i Danmark, idet såvel curlinghal som skøjtehallerne er af en sådan kvalitet, at der kan tilbydes mange og alsidige aktiviteter. Nye aktiviteter i forbindelse med centeret vil medføre en optimal udnyttelse af faciliteterne, specielt i formiddags- og de tidlige eftermiddagstimer.

Idræts- og kulturakse i Avedøre

Avedøre området giver mulighed for at lave en kultur-idræts-akse som går fra Quark Centret i nord og sydpå over Avedøre Stadion. Naturvejledning, løbestier og pitstops, overdækket halmballehal, åben Amerikansk fodboldarena, amfiteater, petanquehal og filmby kan være nogle af de elementer som forbinder akse med Avedøre idrætscenter, Avedøre bibliotek og Store Hus i Stationsbyen.

Avedøresletten kan gøres mere åben og tilgængelig for borgerne som rekreativt område. Det kunne gøre ved f.eks. at etablere stisystemer, bringe naturvejledningen ud i området og lave særlige arrangementer i samarbejde med foreningerne.

Man kan planlægge løbestier og Pitstops ved Avedøre Stadion, på den "ikke fredede del af Avedøresletten", så kommunens borgere og gæster udefra, kan få sig en løbe-stavgang-hygge tur i det grønne.

En koncentration af tilbud inviterer til samtænkning og helhedsplanlægning. Man kunne lave gangstier, løbestier, gangbroer for at binde hele komplekset sammen og måske ligefrem etablere udsigtspunkter som overskuer hele det idræts-kulturelle scenarie, der vil ligge som et parallelt spor til Vestvoldens naturscenarie.

Til Amerikansk fodbold kunne man anlægge en natur- opvisningsbane² med jordvolde til tilskuerpladser, for at understrege det naturlige aspekt ved miljøet.

---

² Vil kræve en zonetilladelse.

Man kunne ligeledes anlægge en overdækket boldbane, som en halmballehal³, med et tag der kunne fjernes om sommeren – ligeledes for at understrege nærheden til naturen.

Team Hvidovre – optimale forhold for eliteidræt

Team Hvidovre kan være rammen om et samarbejde mellem kommunen, eliteidrætsklubber, erhvervsliv og de aktive idrætsudøvere, som skal sikre kvalitet og udviklingsmuligheder i foreningernes elitearbejde samt en profileringsplatform for virksomhedernes pr. arbejde.

Ideen er at de involverede parter hver især byder ind med det, de kan bidrage med: udøverne med deres talent og træningsindsats, foreningerne med deres ressourcer, trænere og faciliteter, virksomhederne med penge (og evt. uddannelsesmuligheder) samt kommunen med personalemæssige ressourcer, penge og faciliteter.

Hvilke idrætsgrene der skal satses på, må være op til en afvejning om, hvad man vil opnå med satsningen:

- Vil man søge at skabe bedre forhold for de klubber som i forvejen opnår elite-resultater?
- Vil man vælge idrætsgrene som er profileret i pressen og har stor landsdækkende opmærksomhed?
- Vil man udbygge kommunens nuværende idrætsprofil ved at vælge helt nye idrætsgrene?

Med en øget satsning på eliten, vil Kommunens eliteidrætsklubber højst sandsynlig få flere Danske og Internationale mesterskabsmedaljer, og således til eliteidrætten blive en del af kommunens image.

---

³ Vil kræve en zonetilladelse samt en ny lokalplan for området.

Bilag

15	45	17	17	10	10	10
23	15	27	22	15	19	19
25	23	15	25	22	15	19
18	23	21	15	25	23	15
18	18	23	22	15	26	23
21	16	19	26	22	16	26
63	63	61	61	55	52	57
57	57	63	63	63	64	65
74	77	78	81	90	87	81
137	140	139	142	145	139	137
72	70	67	68	80	84	87
242	246	262	261	270	274	276
162	162	174	172	191	206	210
145	142	159	154	164	183	194
62	64	67	61	62	69	81
314	321	343	338	344	355	366
78	89	95	93	96	92	92
360	371	393	389	405	414	423
271	241	239	238	234	238	245
194	195	190	173	177	168	161
186	191	180	184	185	188	188
755	721	722	708	699	698	702
104	94	113	113	103	103	107
85	95	98	99	95	90	85
34	35	34	41	43	45	48
192	216	215	225	213	203	192
119	130	132	140	138	136	133
73	86	83	85	75	67	59
107	121	117	126	118	113	107

Boligforhold

Oversigt over boliger i Hvidovre

Type	2000	2001	2002	2003	2004
Stuehuse til landbrugsejendomme	5	5	5	5	5
Parcelhuse	6.963	6.968	6.971	6.971	6.978
Række-, kæde- og dobbelthuse	2.892	2.895	2.894	2.933	2.999
Flerfamiliehuse	12.750	12.785	12.811	12.957	13.093
Kollegier	659	659	659	659	659
Anden helårsbeboelse	33	34	41	35	38
Sommerhuse	307	304	300	297	295
Fælleshusholdninger	170	169	145	39	30
I alt	23.779	23.819	23.826	23.896	24.097

Opført	2000	2001	2002	2003	2004
Før 1900	39	39	39	39	39
1900 - 1919	61	60	105	155	156
1920 - 1939	2.470	2.463	2.458	2.456	2.452
1940 - 1949	2.732	2.731	2.726	2.724	2.724
1950 - 1959	5.727	5.725	5.721	5.716	5.716
1960 - 1964	3.646	3.645	3.647	3.647	3.648
1965 - 1969	2.863	2.861	2.858	2.858	2.855
1970 - 1974	2.548	2.549	2.510	2.509	2.509
1975 - 1979	1.598	1.592	1.593	1.593	1.591
1980 -1984	1.191	1.191	1.191	1.190	1.190
1985 -1989	404	404	404	404	404
1990 -1994	250	249	249	249	249
1995 --1999	250	244	244	244	244
2000 --->	-	66	81	112	314
I alt	23.779	23.819	23.826	23.896	24.097

Ejerforhold	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Privatpersoner inkl	8.778	8.766	8.722	8.721	8.714	8.734

I/S						
Almene boligselskaber	9.531	9.529	9.552	9.520	9.543	9.533
A/S, ApS og andre selskaber	751	689	681	659	636	233
Private andelsboligforeninger	2.021	2.089	2.131	2.196	2.271	2.333
Offentlig myndighed	377	377	364	360	358	359
Ejerlejligheder	1.728	1.842	1.880	1.883	1.886	1.956
Andet el uoplyst	599	487	489	487	488	949
I alt	23.785	23.779	23.819	23.826	23.896	24.097

Husstande og boligstørrelser

Antal	1999	2000	2001	2002	2003	2004
-39 m2	1.177	1.204	1.182	1.116	1.105	1.123
40-59 m2	2.787	2.796	2.780	2.819	2.849	2.836
60-79 m2	7.072	7.032	7.045	7.049	7.062	7.107
80-99 m2	5.172	5.147	5.115	5.100	5.120	5.185
100-119 m2	2.860	2.851	2.840	2.835	2.855	2.858
120-159 m2	3.171	3.211	3.220	3.257	3.288	3.304
160-199 m2	638	655	668	679	687	685
200- m2	124	126	130	132	132	135
I alt	23.001	23.022	22.980	22.987	23.098	23.233

Bidragydere.

Notatets endelige formulering er besluttet i Chefgruppen.

Medarbejdere der har bidraget:

Tim Vidkær Andersen

Lone Andresen

Hanne Bentzen

Pia Brandtberg

Lars Hørdum

Jens Frederik Jørgensen

Hanne Krebs

Per Krog

Jesper Lange

Judith Laursen

Henrik Nielsen

Hans Olsen

John Olsen

Annemette Pedersen

Erik Pedersen

Hanne Rasmussen

Jens Schelde

Holger Steinrud

Poul Sverrild

Karen Brehm Sørensen

Line Vind